

2.11.132
CERNAUȚI

IULIE—SEPTEMBRIE 1936

An XI
1936

FĂT-FRUMOS

Nr. 4

Director : LECA MORARIU

Mormântul lui Ieremie Movilă († 30 Iunie 1606)
la Mănăstirea Sucevița

LITERATURĂ—ARTĂ—ȘTIINȚĂ—VIAȚĂ—SOCIALĂ

3.155 935.118

FĂT - FRUMOS

ANUL XI
1936

DIRECTOR: LECA MORARIU

NUMĂRUL
4

Data morții Domnitorului Alexandru Ioan Cuza

de I. E. Torouțiu

În volumul al doilea «Domnia lui Cuza-Vodă» *) scrisă de A. D. Xenopol, la paginile 255/6 se vorbește de «Moartea și înmormântarea lui Cuza Vodă»:

...«Boala de care suferia și a căreia alinare o căutase încă în timpul domniei, la băile dela Ems, se agravase mult din cauza supărărilor care-l lovise. Aflând că un specialist vestit a trăit la Heidelberg, în Germania, el (Al. I. Cuza) plecă din Florența spre acel oraș și ajunse acolo în Mai 1873. Răcind în timpul drumului, el căzu la pat îndată după sosirea lui în Heidelberg, și-și dădu duhul în ziua de 5 Iunie 1873, între străini, având la căpătâiul său numai pe soția lui»...

N'am cercetat și nici n'avem intenția să urmărim cât de mult s'a răspândit informația lui A. D. Xenopol cu privire la data morții celui dintâiu Domnitor al Principatelor Unite; ea însă nu corespunde realității, deoarece Alexandru Ioan Cuza a murit în noaptea dintre 14 și 15 Mai stil nou sau după stilul vechiu între 2 și 3 Mai 1873, adică exact: ora unu și jumătate după miezul nopții, ceea ce înseamnă 3 Mai st. v. și 15 Mai st. n.

*) Iași 1903.

935.118

14385

8.11.55

Dovada o dăm aci în facsimil german și traducere românească:

Gemeinde Heidelberg.

Auszug

aus dem

Totenbuche vom Jahr 1873. Eintrag № 229.

Am 15 ten Mai 1873 erschien vor dem Standesbeamten
der Gemeinde Heidelberg, Chirurg Gustav Dobelmann,

wohnhaft zu Heidelberg, welcher ein Bekannter
des Verstorbenen zu sein angab, und erklärte, daß am
fünfzehnten Mai des Jahres eintausend
achthundert dreihundsebenzig, Vor mittags halb Uhr
zu Heidelberg, verstorben sei:

Alexander Johann Cousa
geboren zu Bucharest, wohnhaft zu Florenz in Italien
53 Jahre alt, Fürst von Rumänien und Ehemann der He-
lena Cousa geborenen Gräfin von Roletti, wohnhaft zu Florenz,

Randvermerk
umseits.

Nach geschehener Vorlesung und Genehmigung wurde diese Urkunde von dem
Erschienenen, dem Standesbeamten und dem Rathschreiber unterschrieben.

Der Erschienene:

Der Standesbeamte:

G. E. Dobelmann

Krausmann

Der Rathschreiber: St. V. Schmidt für den dienstlich ver-
hinderten Rathschreiber

Die Uebereinstimmung dieses Auszuges mit dem Totenbuche beglaubigt

Heidelberg, den 8. März 19. 35

Der Standesbeamte: J. V.

Gebühr .60 RM.

Nr. 7007

Auszug aus dem Totenbuche für die Jahre 1870-
Maßer 15. (G.D.H. 1870 S. 45)

fin

Mit Genehmigung des Großherzoglichen Amtsgerichts Heidelberg,
vom / 23./ dreiundzwanzigsten Mai eintausendachthundert und
dreiundsiebenzig, Beilage Nr. 52 wird der neblige Eintrag dahin:
berichtigt, daß statt " Bucharest " zu lesen ist " Berlad " u.
statt " Gräfin von Rosetti " nur, von Rosetti. "

Der Standesbeante.
Krausmann.

Die Übereinstimmung vorstehenden Rändvermerks mit dem Hauptregister
beglaubigt

Heidelberg, den 9. März 1935
Der Standesbeante. J.V.

(Traducere)

Comuna HEIDELBERG

E X T R A S

d i n

Registrul morților din anul 1873

Numărul de înregistrare 229.

La 15 Mai 1873 s'a prezintat înaintea funcționarului stării civile a comunei Heidelberg, chirurgul Gustav Dobelmann, domiciliat în Heidelberg, care a afirmat că este un cunoscut al decedatului, și a declarat că la 15 Mai ale anului una mie opt sute șaptezeci și trei, orele unu și jumătate înainte de amiază a murit în Heidelberg

Alexandru Ioan Cuza

născut în București, cu domiciliul la Florența în Italia, în vârstă de 53 ani, Principe al României și soțul Elenei Cuza, născută contesa de Rossetti, cu domiciliul la Florența.

După cetire și aprobare, acest proces verbal a fost iscălit de cel care s'a prezintat, de funcționarul stării civile și de secretar.

Cel care s'a prezintat

G. E. Dobelmann

Funcționarul Stării civile
Krausmann

Secretar: **St. V. Schmidt** pentru secretarul absent din interes de serviciu.

Conformitatea acestui extras cu registrul morților o atestă:
Heidelberg, la 8 Martie 1935

L. S.

Ofițerul Stării civile: I. V.
(Indescifrabil)

Taxa —. 60 R. M.

Nr. 7007

Extras din Registrul morților pe anii 1870—75
Model 15 (G. V. B. 1870 S. 45)

Pe verso:

«Cu aprobarea tribunalului marelui ducat Heidelberg din (23) douăzeci și trei Mai una mie opt sute șaptezeci și trei, anexa nr. 52 se rectifică textul introdus în registru în sensul că în loc de «București» să se citească «Bârlad» și în loc de «contesa de Rossetti» să se citească numai «de Rossetti».

Ofițerul Stării civile
Krausmann

Conformitatea rectificării de mai sus cu registrul principal o atestă:

L. S.

Heidelberg, la 9 Martie 1935
Ofițerul Stării civile
(ss) Indescifrabil

Teodor Ștefanelli

(A m i n t i r i)

de Artur Gorovei

Eram judecător de ocol la Folticeni.

Intr'o zi — e mult de atunci, or fi vreo patruzeci de ani — intră, în biuroul meu, un domn pe care nu-l cunoșteam, deși era însurat cu o folticeneancă; un domn foarte simpatic, care-ți atrăgea atenția printr'un mare neajuns fizic al lui: jumătate din obraz îi era acoperit cu un strugure roșu, o escrescență, care i-a dat mult de suferit sufletește.

Era *Teodor Ștefanelli*, judecător și el, la tribunalul din Câmpulungul Bucovinei. Venise la familia nevastei lui, în Folticeni, și cu ocazia aceasta se interesa de organizarea judecătorească din România, de modul cum se fac judecățile. I-am dat toate informațiile cu putință.

Despre familia soției lui Ștefanelli, care era tot din Bucovina, se cuvine să amintim câteva lucruri.

Ștefanelli se însurase cu o fiică a văduvei Ruxanda Belici, femeie foarte înțeleaptă, gospodină fără pereche și mamă în stare să jertfească totul pentru creșterea celor patru fete, arătate ca model în târgușorul nostru.

Ruxanda Belici era fiica bucovineanului *Panaite Moldovanu*, însurat cu Maria născută *Veleșcu*. Ruxanda Belici mai avea patru surori: Catinca, măritată cu Vasile Stamati, din Folticeni, fiu al vestitului *Iftime Rață*, din Bărăști pe Moldova, zis și *Iftime Stamati*, întemeietorul spitalului din Folticeni. Altă soră era nevasta lui *Niță Cucinski*, moldovan din Câmpulung, care până la sfârșitul vieții lui a fost Primar al orașelului cu nume așa de potrivit. A treia soră, Profira, a fost măritată cu Gh. Radu, fiul lui Costache Radu și al Zoiței, născută Ro-

mănescu. Profira a trăit la Folticeni, unde a murit la 20 Febr. 1930, în vârstă de 85 ani. A patra fiică a lui P. Moldovanu a fost Elena, născ. la 1852, căsăt. la 28 Aprilie 1875 cu Nicu Rojniță, și moartă la 30 Aug. 1878.

În casa lui Niță Cucinski am petrecut și eu o lună de vacanță, într'un an când Dimitrie Onciul petrecea și el, cu alți prieteni, în aceeași casă, și acuma, de câteori trec prin Câmpulung, jalea mă cuprinde privind casa modernă, din fundul pieței de lângă palatul comunal, în locul așezării bătrânești a moldovanului Niță Cucinski.....

Teodor Stefanelli

Despre Maria Veleşcu, soția lui Panaite Moldovanu, s'ar putea bănuî că era fata preotului Veleşcu din Folticeni. Așa s'ar explica stabilirea lui Moldovanu în orașul acesta, în casa din strada de astăzi Regele Carol II, în dosul statuiei Grănicerului, casă avere de zestre a soției lui Moldovanu, bucovineanul.

Când a descălecat Panaite Moldovanu în Folticeni, nu știm încă, dar la 1851 locuia în casa, de care se leagă oarecare amănunte interesante.

La 8 Martie 1851, «Obștia târgului Folticeni», adresează o jalbă «Înaltului Divan Apelativ» din Iași, în care se tânguie că Aga Dimitrie Cantacuzino, proprietarul moșiei Folticeniei, pe care se întemeiază partea orașului în zona căruia intra și casa lui Moldovanu, se încearcă să întărească un act, prin care a vândut Clucerului Neculai Boian, pe lângă locurile cu bezmăn ce i-au mai rămas nerăscumpărate pe ««partea de sus a târgu-

lui», și «toate drumurile de prin ulițele târgului i osebite drituri ce le ar fi putut închipui atuncea când pe această parte erau supuse bezmănului toate locurile». Subscriitorii jalbei susțin că Aga nu putea vinde drumurile «fiind obștești și o comunicație fără de care noi niciodată nu i-am fi numărat o înșămnată sumă pentru răscumpărăturile ce am făcut fiecare în parte».

În fruntea jalbei e iscălit *Matei Gane*, tata apreciatului scriitor *Nicu Gane*; urmează apoi Dr. I. Diaconovici (bucovinean), Sainoglu, Rudinca Păhărniceasa, Stolnicul Gh. Radu, Karl Vorel (farmacist), Dimitriu, Anton Witzel, A. Stroescu, și la urmă iscălește Panaite Moldovanu.

Panaite Moldovanu avea tot interesul să facă această jalbă, deoarece își răscumpăraseră casa de bezmăn, și dacă i se închidea strada, care o încunjura pe două părți, n'ar mai fi avut ieșire.

Pe jalba aceasta, Înaltul Divan Apelativ pune rezoluția că protestul Obștei «se întoarce dătorilor prin a lor vechil», deoarece se constată că prin cererea făcută de Cantacuzin, pentru întărirea actului, se cerea numai constatarea bunei învoiri dintre părțile «contrăctăluitoare», iar statornica întăritură urmează a se face după încheierea termenului publicațiilor.

Panaite Moldovan a scăpat de primejdia ce bănuia că-l amenința; locul uliții nu s'a vândut, și la 4 Oct. 1851, «Sfatul orășanesc de Folticeni» îi învoiește să-și facă zaplaz de scânduri la ograda dumisale «provizornic», numai despre dumneaei Cucoana Stroeasca, «iară despre ulița șoseluită ce vine în fața caselor dumisale, va face stalheturi de lemn boit sau zidiul de cărămidă».

Arhitectul orașului vine să-i tragă linia pe care să facă îngrăditura, și-l retrace cu o palmă de loc din cât cumpăraseră el. Moldovanu se plânge Departamentului Lucrărilor publice, care se vede că nu i-a dat dreptate, ceea ce l-a îndemnat ca la 16 Mai 1852 să se adreseze «Onorabilei Stărostii a K. K. Aghenți și ghenereal Consul», să mijlocească la Sfatul orășanesc să deie a sa lucrare în pricina cu zaplazu.

Panaite Moldovanu, punându-se sub scutul Consulatului austriac, era deci considerat ca supus al marei Impărății. Dacă

a intervenit sau nu Consulatul, nu știm, dar cu data de 17 Iunie 1852, mai mulți boieri din Folticeni iscălesc o mărturie că Panaite Moldovanu, având învoirea Departamentului Lucrărilor publice de a-și face zaplazul, pentru care Sfatul orășănesc a primit și poroncă dela Departament, «astăzi chemând meșterii teslari în ființa noastră, au arătat că sunt opriți de cătră dumnealui Președintele Sfatului orășănesc a înainti lucrul ce cu voia Eforiei este început, la ograda dumisale Moldovanu dela luna Noemvrie anul trecut».

Moldovanu s'a plăns din nou Departamentului, care a însărcinat pe Postelnicul Alecu Botez-Forăscu ca împreună cu Spătarul Teodor Buzdugan, dregătorul ținutului Suceava, să cerceteze pricina și să raporteze.

În 1872 Sept. 2, casa aceasta a fost vândută lui Alecu V. Dimitriu, de cătră moștenitorii Mariei Moldovanu ¹⁾.

Ștefanelli venia adeseori la Folticeni, unde avea doi cumnați: Eugeniu Petrovski, bucovinean, cunoscut sub numele de Petrescu, medic veterinar, căsătorit cu Maria Belici, și Leon George Spiridon, funcționar la căile ferate, căsătorit cu altă fiică a Ruxandei Belici.

Peste câțiva ani, după ce l-am cunoscut pe Ștefanelli, am fost și eu în casa lui din Câmpulung. Mă duceam spre Dorna, cu trăsura, ca de acolo să trec înapoi în Moldova, la Gura-Negrei și Șarul-Dornei, unde era de efectuat o cercetarea locală, și împreună cu tovarășii de drum ne-am oprit să-l vedem pe judecătorul așa de simpatic, atunci — mi se pare — președinte al tribunalului din Câmpulung.

Au trecut ani la mijloc, întâlnindu-mă, din când în când, cu Ștefanelli, fără să fi avut prilejul să leg, cu el, relațiuni prietenești, cu toate că aveam, pentru el, deosebită considerație, ca pentru un om distins, precum era. Când am intrat și noi în războiu, Ștefanelli a fost nevoit să-și părăsească Bucovina, și să se refugieze în Moldova, la rude.

Crezând și el, ca mulți alții, că războiul va fi de scurtă durată, s'a aciuiat la cumnatul său Spiridon, șeful stației Dolhasca; dar când și-a luat nădejdea aceasta, și războiul îi părea

1) Documentele acestei case sunt în păstrarea Doamnei Elena Ing. G. Dimitriu, actuala proprietară.

că are să ție o veșnicie, a venit la Folticeni, la cumnatul său Eugeniu Petrescu.

Erau vremuri grele. Dușmăniți, în vatra noastră, de Rușii cari ni se făcuseră stăpâni, și gata să pribegim în fiecare clipă, în fața celui alt dușman care se strădănuia să ne copleșească, nu ne mai rămânea vreme să ne manifestăm prietenie și dragoste către alții. Deaceea întâlnirile mele cu Ștefanelli se întâmplau mai rar, pe stradele orașului, în așteptarea veștilor Comunicatului Oficial, din care niciodată nu aflai ceeace doriai să știi.

Când s'a făcut Unirea cu Bucovina, Ștefanelli a fost cel întâiu care a trecut granița spulberată, ca să se închine pământului din care era zămislit. Cât timp a zăbăvit în Bucovina, când s'a întors înapoi la Folticeni, nu știu. Știu, însă, că 'n ziua de 23 Iulie 1920 am aflat vestea care m'a zguduit ca un trăsnet: A murit Teodor Ștefanelli. Plâns de familie, regretat de cei cari-l cunoșteau, a fost înmormântat în țințirumul bisericii din Tâmpaști.

În catedrala «Adormirea Maicei Domnului», unde i s'a făcut prohodul, în calitate mea de coleg la Academia Română cu Ștefanelli, cu inima măhnită, am rostit următoarele cuvinte de cinstire a aceluia care ne părăsia, așa fără de vreme:

Teodor Ștefanelli s'a născut în târgul Siret din Bucovina, la 18 August 1849. La liceul din Cernăuți, unde și-a făcut studiile, a avut profesori pe vestiții cărturari români Aron Pumnul și Ioan Sbiera, dela cari a putut să-și desăvârșească învățătura iubirii de neam și religie în care fusese crescut în casa părintească. Tot la Cernăuți a avut coleg de școală pe Eminescu, despre care a scris amintiri duiocase, cu ajutorul cărora se vor deslega multe din problemele privitoare la viața acestui mare cugetător.

La 1868 a început să învețe Dreptul la Universitatea din Viena, și la 1875 a trecut, cu distincție, examenele de doctorat.

Menit să fie unul dintre fiii distinși ai poporului subjugat din Bucovina, Ștefanelli nu și-a dus viața de student, după chipul obișnuit, ci dela început chiar a fost preocupat de gânduri mari și a desvoltat o întreagă activitate pentru deșteptarea conștiinței naționale a Moldovenilor lui, pe cari-i iubia

mai presus de toate, și pentru mântuirea căroră și-ar fi jertfit chiar viața. Întovărașit de tineri cari urmăreau aceeași țință, ca Eminescu și Slavici, Ștefanelli, în calitate de membru al societății «România Jună», a muncit din răputeri și a izbutit să se dea un fast deosebit serbărilor din 1871, dela mănăstirea Putnei, pentru proslăvirea marelui nostru Voevod, Ștefan-cel-Mare și Sfânt.

Cu studiile isprăvite, dar fără norocul de a se fi născut bogat, și fără meșteșugul afacerilor, Ștefanelli s'a întors în Bucovina, și a intrat în magistratură. Cunoștințele sale temeinice de drept, puterea lui de muncă, manierele lui civilizate și nepărtinirea cu care știa să împartă dreptatea, în țara atâtor neamuri diferite și dușmane, l-au impus aceloră pentru cari era destul ca cineva să fie moldovan, pentru a i se tăgădui orice drept, și la 10 Dec. 1903 a fost numit Consilier al Curții de Apel din Lemberg, iar la 9 Ian. 1910, a ajuns culmea la care e îngăduit să ajungă numai cei puțini aleși din mulțimea celor cari o râvnesc: a fost numit membru al Inaltei Curți de Casație din Viena, delegat cu conducerea Curții de Apel din Lemberg, secția Bucovinei, demnitate pe care a ținut-o până 'n 1911, când a ieșit la pensie.

Cu toate că magistratura, pe care el a conceput-o așa de frumos și a îndeplinit-o așa de conștiincios, i-a răpit o viață întreagă, totuși Ștefanelli n'a putut să puie stavilă pornirilor lui sufletești, și a găsit puțința să-și jertfească și restul vieții, pentru izbânda cauzei din care își făurise un ideal: înălțarea neamului moldovenesc din Bucovina.

În 1875, când se înființează Universitatea din Cernăuți, Ștefanelli împreună cu Dimitrie Onciul, cu Ciprian Porumbescu, și cu alții, pun temelia celei întâi societăți de studenți români, cu numele «Arboroasa», iar el și Vasile Morariu fură cei întâi «membri bătrâni» intrați în comitetul tinerilor studenți, pentru a-i iniția și a-i conduce în viața socială și culturală.

Cunoscător al condițiunilor cerute pentru ca un popor să poată progresa, Ștefanelli, împreună cu Ștefan Ștefureac, întemeiază în 1883, societatea «Școala română» din Suceava, și după stăruințele lui s'a înființat, în Câmpulung, cunoscuta școa-

lă de lemnărit, care a contribuit, în măsură așa de mare, la răspândirea artei populare românești.

Ca răsplată, pentru atâtea merite, Ștefanelli a fost ales, în 1911, vicepreședinte al Societății pentru cultura și literatura românească din Bucovina.

Ajuns la o vârstă când alții, obosiți de viață, se odihnesc în neactivitate, Ștefanelli începe o nouă luptă, o luptă aprigă, pentru izbăvirea neamului românesc din Bucovina, amenințat de primejdia slavismului. La 1913, în marele conflict bisericesc dintre Românii și Rutenii din Bucovina, Ștefanelli se pune în fruntea acțiunii de salvare a Bisericei Național-Românești, și ca președinte al Comitetului de tratative între Români și Ruteni, redactează un mare memoriu, un document de înaltă valoare, în care se iau la întrecere întinsele lui cunoștințe istorice și măiestria logicei lui neînfrânte. Memoriul acesta a ajuns în mâna împăratului Franz Josef, care urma să hotărască de soarta Bisericei noastre din Bucovina, ultimul stăvilă în care mai nădăjduiau Bucovinenii.

În acest timp izbucnește războiul și Ștefanelli e nevoit să se refugieze în România, în orașul nostru. Austrieii îl socotesc trădător, îl dau în judecata Consiliului superior de Justiție din Viena, și-i opresc plata pensiei.

Fără a se tângui, și fără a se intitula «martir», Ștefanelli suferă toate nedrețățile, căci avea credința neșărmutată în izbănda cauzei pentru care luptase, și n'a fost om mai fericit pe lume ca el, când în toamna anului 1918 a sărutat pământul Bucovinei lui slăvite, în care a intrat învingător, pentru a sărbători unirea Bucovinei cu Țara-Mamă.

Atâta activitate rodnică nu l-a oprit pe Ștefanelli de a cerceta cu îndărătnicie documentele străbune, ascunse în pălămiștile atâtor lăzi de gospodari din satele Bucovinei, documente din care iese la iveală viața din trecut a Moldovenilor bucovineni, și drepturile lor asupra pământului pe care l-au stropit cu sudoarea lor, și l-au apărât cu sângele lor.

Pentru munca aceasta și pentru studiile în care s'a adâncit, Ștefanelli a fost ales, la 26 Mai 1910, membru al Academiei Române, iar lucrarea sa fundamentală, «Documente din ve-

chiul ocol al Câmpulungului moldovenesc», poate servi ca pildă altor cercetări.

Acesta a fost omul a cărui viață pământească s'a stins, și 'n jurul căruia suntem adunați, în aceste minute, pentru a-i da ultimul nostru salut.

Despre el am putea spune: între noi ai fost, și nu te-am cunoscut. Din pricina modestiei lui excesive, Ștefanelli n'a făcut zgomot în jurul lui, și s'a strecurat prin mulțime fără ca mulți dintre noi să știm că stăm în apropierea unui om distins, a unui bun Român.

Istoria va înscrie numele lui Teodor Ștefanelli printre fiii cei aleși ai neamului nostru; prietenii, cari s'au adăpat din izvoarele nesecate ale minții lui luminate și ale unui suflet bun și drept, îi vor păstra o dulce amintire; iar voi, soție nemângăiată și fii îndurerați, mângăiați-vă cu mândria că acel care v'a părăsit, va fi numit de un întreg popor: «Marele bucovinean Teodor Ștefanelli».

Fie-i țărâna ușoară!

Artur Gorovei

Sânziana și Pepelea¹⁾

de Leca Morariu

Când Teatrul Național afișa «comedia muzicală» **Sânziana și Pepelea**, am surprins fețe mirate. **Sânziana și Pepelea** de Alecsandri?? Unii s'or fi gândit poate la sceneta lui Alecsandri **Păcală și Tândală «Dialog politic»**. Alții și-or fi adus vag aminte c'au mai cetit undeva, în cutare reportaj teatral, acest titlu. Cei mai mulți însă desigur n'au cunoscut această piesă a lui Alecsandri, — precum nici istoricii noștri literari n'o prea cunosc, și precum chiar și editorii operei lui Alecsandri o ignoră pe întrecutele²⁾. Ediția Alecsandri, **Teatru I «Cartea Românească»** 1923, între așa zisele operete (ca **Scara Mâței**, **Crai-Nou**, **Hartă Răzășul** etc.) habar n'are de **Sânziana și Pepelea**. În acelaș 1923 însă ne-o dădea edit. «Cultura Națională» în colecția (foarte curând împotmolită) **Cartea cea bună**, cu titlul falsificat **Sinziana și Pepelea** (recte: **Sânziana!**), **Feerie națională în 5 acte**, și cu textul

1) Cuvânt rostit la premiera Teatrului Național Cernăuțean din 12 Febr. 1935, — într'o vreme când Teatrul Național încă nu era condus de un primar de municipiu sau de un domn colonel-pompier (ca astăzi), — într'o vreme deci când mai fiecare premieră teatrală (la Cernăuți sau în turneu, — ah vremurile, când Teatrul Național se arăta și'n turnee!...) și fiecare exhibiție a acelei neuitate inovații care-și zicea *Ciclul cultural* cu conferențieri ca I. A. Bassarabescu și Liviu Rebreanu, cu concerte vocale ca cele ale d-rei Vera Mora și al d-lui Liviu Halip, cu concertele simfonice ale d-lor C. Pavel și D. Prisecaru, cu eminentul cor «Meseriașul Român» și cu marile concerte ale violoneclistului Enrico Mainardi și ale cuatuorului de coarde «Calvet») era însoțită de-un cuvânt al directorului fostului Teatrul Național al Bucovinei... (Nota redacției).

2) Cf. «Făt-frumos» 1935, 161—162.

muntenizat și neglijent reproduș²⁾. Până atunci numai Teatrele Naționale au meritul de-a fi perpetuat uitata feerie a lui Alecsandri, jucând-o, reluând-o (datorită transformării ei în «comedie muzicală») după manuscrise mai mult sau mai puțin viciate.

Dar «feeria națională», mai precis feerie cu elemente din basmul popular, închisă în paginile **Convorbirilor literare**, an. XVII 1883—1884, unde a apărut în N-rele 6, 7, 8 din Sept., Oct. și Nov. 1883, n'a rămas numai necunoscută (puțin cunoscută), ci ea rămâne chiar nerecunoscută (de nerecunoscut) în restul operei teatrale a lui Alecsandri. Întâi că abordează deadreptul mitologia populară românească, fapt nemai-întâlnit în teatrul lui Alecsandri. Apoi că Alecsandri, care de altfel știe pune în gura personagiilor sale dramatice un langaj atât de adecvat (atât de neaoș moldovenesc d. p. sau de pistruit cu jargonul respectivului specimen), își vârstează aici limba cu un duium de neologisme cari impresionează aproape strident și cari lesne puteau fi ocolite. Poate că sub acest aspect Alecsandri avusese veleitatea de-a se arăta gata **unificat**... Nu-i mai puțin adevărat însă că împetriștirea neologică pentru care cităm d. p.:

PAPURĂ: ...Sânziană, ai văzut și-ai ascultat pe onorabili preopinenți... asta... aspiranți...; răspunde, care din d-lor îl socoți mai demn de a-mi fi ginere mie și, prin urmare, bărbat ție?

SÂNZIANA: Sire, sânt confuză în momentul acesta... și nu mă pot pronunța îndată...; atât de mari sunt meritele d-lor.

PAPURĂ: Prea bine, fata mea... Vom suspenda ședința pe zece minute, pentruca să ai tot timpul necesar de-a lua o rezoluție. (Tare). Ședința e suspendată pe zece minute. Poftiți la bufet dacă vă place.

coincide cu tendința lui Alecsandri de-a da, nu un substrat din mitologia populară, ci de a modela trama populară până la parodie, modernizând-o, actualizând-o și utilizând-o ca sarjă împotriva anumitor excrescențe ale timpului. E, va

2) Cf. «Făt-frumos» 1935, 162—163.

să zică, tot acea atitudine inițială a lui Alecsandri care mărturisise: «am proiectat să-mi fac din teatru un organ spre bi-cuierea năravurilor rele și a ridicolelor societății noastre».

Astfel, în **Sânziana și Pepelea**, dascălul Macovei vorbește de «țara năucilor... unde oamenii pătimesc de boala politiceii... care seacă toate simțirile și 'nvrăjbește frați cu frați»; parvenții zilei sunt, după Baba-Rada: «jigăanii, care sar din gunoi... și c'o săritură ajung sus... sus.. sus...; miniștrii Păcală și Tândală (semnificative nume ministeriale!) se arată îngrijiți de **tarafurile — partide politice** cari pe zi ce merge se tot înmulțesc, toate cu deviza: «Scoală-te dela locul tău, să mă pun eu»; Sânziana (fata lui Papură³-Impărat) e aproape o emancipată din zilele noastre, care vrea să se mărite nu după înaltele rezoane de stat sau cu voia părinților, ci făcând uz de dreptul fetelor moderne și independente; «deaceia s'au înmulțit despărțeniile» îi replică tatăl ei; mania (atât de ieftină în toate timpurile, chiar și la 1935!) de-a înegri hârtia cu așa-zise versuri, e înfierată în cutare dialog:

PAPURĂ: ...Ce au,... de vorbesc toți în stihuri?... e vre-o boală nouă?

TÂNDALĂ: Da... o boală ce se numește **Stiho-Morbus**; — slăbiciunea pentru decorații: «Cine știe?... poate și zmeii să aibă slăbiciune pentru decorații...»; iar colegii de cabinet, Păcală și Tândală, ajunși la grea ananghie, și-or da pe față anumite apucături ale prieteșugului cu următoarele confesiuni:

TÂNDALĂ: Am căutat să te dau peste cap din minister.

PĂCALĂ: Și eu pe tine.

TÂNDALĂ: Știi că asta nu-i delicat?... Dar sântem chit...

Criptogramă nedescifrată (?) rămâne: «Dascăle Macovei, ...tu care ești membru Societății geografice din Podul-Illoaiei» (Act. III, scena 3); aluzie la cine sau la ce?

{ 3) Papură-Vodă, fiindcă «e cam șovăi-șovăi... ca numele lui»; deși tot el, tot acest Vodă care se leagă ca papura de orice vânt, va declara, — firește...: «Un cap încoronat trebuie să aibă caracter ferm și voință nestrămutată».

Deci o parodie fantastică a poveștii, — pronunțat-umoristică și cu multiple plesne satirice în contra anomaliilor epocii. Nota aceasta vesel-șfichiuitoare e cât se poate de alecsandristă și de obicei (după atâtea similare exerciții la Alecsandri) izbutită. Deaceea piesa place dealungul veleaturilor, — mai ales că, din păcate, își menține și actualitatea satirică...

În acest zgomotos vârtej al hazului două-trei dictoane, de adâncă tâlcuire, lunecă aproape nebăgate în seamă. D. p., în aria zmeului, cumplita înțelepciune:

«Credeam odată că cel mai tare
 Și cel mai mare pe lume-s eu.
 Ce nerozie!... o fată mare
 E mai smeoaică decât un smeul.

sau oftatul lui Lăcustă: «Uf! greu e de a fi vită».

Inaripată cu insinuanta muzică a lui Al. Flechtenmacher și (în perfectă concordanță cu tendința parodistică a lui Alecsandri) **porodiind decorul de basm** după indicații pe cât de judicios combinate pe atât de puțin înțelese de cei ce **nu cunosc** rostul piesei **Sânziana și Pepelea...** (cu miza în scenă a d-lui director Nello Bucevski, susținută în muzică de maestrul Alex. Zavulovici, membru al Societății compozitorilor români, iar în interpretare de eminentele valori: Dim. Moruzan—Papură-Vodă, Ilie Cernea—Smeul, Mih. Balaban—Păcală, Zina Crăciunescu—Sânziana, Anca Balaban—Pepelea, D. Mugur—Tândală, N. Mihuță—Lăcustă-Vodă, V. Cordea-Pârlea-Vodă etc.), iată cum v'o oferă Teatrul Național din Cernăuți, având satisfacția de a vă revela o piesă a lui Alecsandri care în toate ale ei merită mult mai multă atenție decât i se dă în general.

Leca Morariu

CEZAR PETRESCU: «Nirvana», roman

de E. Valuca

Dacă la o răspântie a literaturii noastre, era să se impue ca subiect de roman viața celui mai singuratec geniu al neamului, atunci această misiune trebuia să fi fost încredințată mâinilor celor mai vrednice, gândului celui mai apropiat de înălțimele și profunzimele marelui Eminescu, maestrului celui mai iscusit întru alcătuirea hainei cu foșnet de mătase și sclipit de nestemate, pentru umerii poetului.

Chiar dela primul volum d-l Cezar Petrescu s'a arătat a fi cel chemat, al doilea — «Nirvana» — dându-i drept singurar de romancier al vieții lui Eminescu.

De sigur că teza prezintă o mare dificultate: aceea de a fi oprit, în zborul fanteziei creatoare, de cătră realitatea prea strânsă, din care cauză acțiunea suferă de multe ori înpotmoli și lăncezeli. Romancierul și lectorul, amândoi și-au conceput poate un anume fel de comportare al poetului în diferite situații, fiecare după posibilitățile sale de a fi fost impresionat de opera lui Eminescu, cum și de răzlețele știri despre viața intimă a acestuia.

O inadvertență evidentă apoi, care accentuează un neajuns, este prezența permanentă a eroului în toate fazele romanului. Dat fiind subiectul prea cunoscut, procedeul trebuia cu atât mai mult evitat, cu cât împletirea unor cu totul noi și spontane pagini, i-ar fi putut oferi autorului prilejul de a salva momentul caracteristic romanului: surpriza.

La fel ar mai fi de observat unele transplantări dialectale din provincie în provincie, cum este bănațeanul «Și-or adus aminte cei de-acasă de mine», limbagiu atribuit bucovineanului Teodor Stefanelli, cât și «gimnazist», idiom numai ba-

sarabeau, împrumutat din rusește, care în Bucovina nicio dată n'a trăit.

Dar în bogăția și frumuseța ansamblului, aceste mici scăpări din vedere, vor rămâne desigur pierdute, iar sublinierea lor o facem doar, pentru că intenția autorului de a-și completa caracterizările și prin specificul în limbă, este atât de evidentă.

Nu recunoaștem de-așemenea un Iacob Negruzzi «— cuprins de patima politicii și care râvnea la dregătorii —». astăzi, când **«Studii și Documente»** ale lui I. E. Torouțiu, ne-au lămurit.

Credem însă că d-l Cezar Petrescu este sufletește atât de apropiat de eroul al cărui zbucium îl urmărește pas cu pas, încât a putut da cel mai eminescian roman al lui Eminescu, asimilând atâta poezie pură, care totuși îi aparține.

«Luceafărul și-a întins struna subțire de-argint tremurătoare punte de-acurmezișul lacului. Luna se simțea încă departe urcând dela marginea lumii».

«Soarele apunea. Asfințit lung, luminos de Mai, când florile se închid pe încetul și rândunelele zboară înalt, înainte de a se aduna la cuiburi».

«August. Zăduf cu luciri de săbii fierbinți în ferestre. Luciri de zale fierbinți în văzduhul jucăuș».

Volumul II, «Nirvana», armonioasă continuare al celui dintâiu, firească evoluție spre tinerețe și bărbăție a copilului din «Luceafărul», se încheagă cu aceleași strălucite mijloace ale primului, dacă nu-l depășește chiar, și-și urmează calea întovărășindu-l pe tânărul gânditor, singuratec, neînțeles de-atâtea ori de prieteni, suferind, dar și îmbătat de o mistică fericire, rob al unui temperament particular care-i dă senzații necunoscute obicinuiților muritori, dar care ar putea fi și prevestirea desechilibrului de mai târziu.

Student la Viena, între știuții lui camarazi, trăește împreună cu aceștia ceasuri, zile, ani de bucurii și renunțări tinerești, făurind planuri idealiste, el fiind mereu și rămânând centrul entuziasmului plin de sevă, al hoinărelilor pe străzile vechii capitale austriace, prin muzee, parcuri, împrejurimi.

În legătură cu marea sărbătoare a Românismului, dela Putna, aranjată de studențimea românească din Viena, d-l Cezar Petrescu reînvie fermecător acea mișcare tinerească, neostenită care nu știe și nu vrea să descurajeze nici în fața celor dintâi grave insuccese, nici înaintea bătrâneștilor chibzuiți și îndoeli, ducând-o până la izbânda entuziastă a zilei de 3 August 1871.

Iar paginile închinatăe pregătirilor festive la fața locului, în Putna, freamătă de furnicarul tinereței fericite și pare că autorul însuși le-a trăit.

Dar d-l Cezar Petrescu peste tot în acest roman trăește și gândește la fel cu eroul, adâncit în lecturi filosofice, torturat de stranii stări sufletești sau îndoeli.

După ce impetuosul elan și-a găsit descătușarea în însași strălucirea sărbătorii, atunci când toată mișcarea aparținea trecutului, studenții români, reîntorși la Viena în aceleași locuri care-i legau acum de amintirea adunărilor pentru pregătirea mărețului eveniment, se distramă, iar întâlnirile lor în obicinuitele localuri sunt pare că mai mult prilej de neînțelegeri, de nemulțumiri.

Eminescu se furișează de zgomotoșii prieteni și, într-o îndepărtată chilie, trăește nopțile de veghe și de adâncire în lecturi filosofice, în cronici vechi, adunate uneori cu prețul ultimilor bani.

Misticismul autorului introduce aici, pentru multe motive și pentru îndrumarea dezastrului din viitor, un personaj nou, de o ciudată factură sufletească, scormonitor al tănuitelor suferinți sau diformărilor psihice, ascunse sub diferite măști, care acuză, stabilește responsabilități pentru ca să acopere apoi cu înțelegătoare iertare, toate rănilile captivilor pământeștilor deșărtăciuni. «Trist și cu milă, îi văd așa cum sunt, pe sărmanii oameni», spune criticul cu fața palidă, ochi sfredelitori și «părul răsucit în cornițe de ied» —, plastic și evocativ portret fizic.

Este, credem, figura pe care am mai întâlnit-o în romanele d-lui Cezar Petrescu și pe care d-sa o împlântă cu predilecția ca pe o axă în creațiile d-sale.

Intovărașit de acest straniu personaj, Eminescu trece pe lângă zidurile institutului dela Döbling într-o «— inserare

rece, cutreerată de vânt, cu foșnet de crengi uscate, cu sbor fâlfâit de pasări crepusculare».

Intervine apoi, precum se știe, senina rază de soare, episodul Veronica Micle; aici d-l Cezar Petrescu este de o gingășie și un farmec, cu totul vrednic de cei doi eroi.

Personalitatea poetului se desăvârșește pe măsură ce romanul se țese urmărindu-i toate căile.

La Berlin, în slujba statului, înscris la Universitate ca trimis al «Juhimii», aprofundează și dobândește cele mai temeinice cunoștinți filosofice, trăind aceeași viață singuratecă, mai mult decât la Viena, atât de izolat încât «îl apăsa o singurătate de moarte; pe el care o căuta, singurătatea», dar și ademenit uneori de tinerești și trecătoare învolburări, oscilând între sentiment și rece rațiune, așa cum i-a descifrat figura acelaș misterios critic vienez: demarcată de linia orizontală între fruntea cu ochii de predestinat unei vieți jertfite geniului, și între gura care tradează sentimentalism, senzualism.

Atras de chipul lui Eminescu, criticul fără să-i poată aprecia literatura, în necunoștința limbei, îl caută la Berlin, unde într-o noapte angajează lungi discuții filosofice, din care se desprinde luminos felul poetului de a simți și concepe adâncile înțelepciuni care, trecute prin vibrarea sufletului său, capătă rezonanță poetică, dând solitarului gânditor stări de beatitudine neînchipuită, în desăvârșită singurătate.

Ceea ce constituie marele merit al autorului, este completa cunoaștere a omului Eminescu: instinctiva lui izolare de o lume pe care n-o poate prețui și iubi, și care poate, la fel, dacă l-ar înțelege, nu l-ar chema în mijlocul ei. Tot ce este inconștientă, animală bucurie de viață, răsfăț în belșug, autoritate încrezută, inițiativă sigură de sine, toate îi închid ca un resort, ermetic, sufletul, îndepărtându-l brusc, sau după oarecari ezitări.

O trecătoare idilă la Berlin, cu o bună, naivă, dar și practică Milly «...înălțând de sub pălăria lată de paiu o mutrișoară de bălaie Loreley fără nici un mister și fără primejdia s'atragă luntrea unui îndrăgostit în valuri», rămâne părăsită

brusc, enigmă pentru fată, simplu capriciu lipsit de ecou în sufletul poetului.

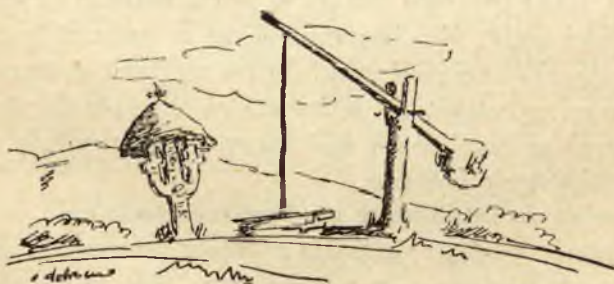
Evitarea aceluia practic și harnic arhitect, care distruge fără milă casa veche a sculptorului bătrân, poet și el în pasiunea cu care-și iubea și ocrotea grădina vastă de pomi, flori și stupi de albine.

Apropierea tihnită și iubitoare de un biet slujitor la Agenția Română, bătrân și astmatic, ale cărui jelanii le ascultă zimbând departe, ca și altă dată atașarea de alt moș al copilăriei.

Dar și înfiorarea distrugătoare, jignirea sufletului cald legat de tradiții, iubitor de frumos, în fața sfredelitorilor ochi lucizi ai fratelui Șerban, ftizic ajuns la paroxismul sarcasmului necruțător.

Inc'odată, d-l Cezar Petrescu a reușit magistral să se identifice cu tot elanul, cu toate deprimările, toate complexe, uneori bizarele stări sufletești ale poetului, astfel încât a putut reînvia viața acestuia, în nenumărate aspecte, întâmplări, rătăcirii prin diferite locuri, unde știa să caute și să găsească o lume a lui.

E. Valuca

O OPINIE

Ultima lovitură a lui Adolf Hitler

de Wickham Steed

I.

În «*Le Mois*» N-rul pe Martie-Aprilie 1936, apare un foarte actual articol datorit fostului ministru englez **Wickham Steed**, intitulat «*Le dernier coup d'Adolf Hitler*». Il redăm în traducere, fiindcă în esență acest articol rezumă plastic rolul Germaniei lui Hitler în politica internațională și dificila situațiune în care s'a ajuns din cauza oportunismului politic particular, care a înțeles să abandoneze principii și angajamente oridecâteori avea de satisfăcut un interes de moment. Iată deci ce spune d-l W. Steed !

II.

Adolf Hitler este un om faimos. Din parte-mi l-am socotit todeauna superior predecesorului și semenului său Mussolini, încât privește intriga și poza teatrală. El este inteligent și deci activ, viu, ingenios și nu se încurcă în impiedimente ca de pildă cei mai mulți dintre militarii și oamenii politici germani; el cugetă și activează cu un soi de vid moral care-l face să se îngrijească dela început mai mult de rezultat decât de mijloacele folosite.

Deosebit de inteligente au fost metodele sale de propagandă pentru a câștiga simpatia maselor germane. Firește că aceste metode abundau în neadevăruri, dar în neadevăruri simpatice poporului. Nu mai puțin isteț a fost planul său de a-l înșela prin viclenii pe bătrânul președinte Hindenburg și a deveni astfel singur stăpân al Germaniei. În prim rând acel incendiu al Reichstagului, care i-a adus majoritatea parlamen-

tară indispensabilă pentru votul asupra puterilor dictatoriale!

Dar ceea ce depășește toate a fost «**curățirea**» din 30 Iunie 1934. Timp îndelungat Hitler i-a purtat de nas pe adversari și treptat i-a adormit. Apoi, revenind brusc, a căsăpit toată clica cuprinzând aci un număr cert de oameni cărora le purta sâmbetele.

Ultima sa lovitură de pumn este inteligentă ca și celelalte. Gottfried Feder — mentorul politic al lui Hitler și doctrinarul teoriei de stat naziste, teorie pe care apoi elevul a depășit-o cu desăvârșire — acest Gottfried Feder scria acum vre-o zece ani în urmă despre Hitler că în șeful lor ei posedă acea siguranță somnambulică de a decide, pe care națiștii o cereau în prim rând dela conducătorii lor.

Gândiți-vă acum numai la tot ceea ce a făcut în ultimul an ! După ce i-a înșelat pe bărbații de stat englezi făcându-i să creadă că Germania n'ar poseda nici un fel de forță aeriană, el sfâșia clauzele tratatului dela Versailles privind desarmarea. Sir John Simon a rămas înmărmurit în timpul unei vizite la Berlin, descoperind că forțele aeriene germane erau cel puțin tot atât de importante ca și cele ale Engliterei. Apoi la 23 Mai 1935, după ce ne-a asigurat cu obișnuita sa putere de persuasiune că tratatul dela Locarno ar fi pentru el lucru sfânt și că ar intenționa să respecte zona renană demilitarizată, el ne-a oferit nouă Englezilor să semnăm un acord naval.

Guvernul nostru a întrebat prudent cari i-ar fi intențiunile și i-a cerut să trimită negociatori pentru a studia posibilitățile; în loc de a **studia**, acești ciudați negociatori ne-au oferit — ca să primim sau să respingem — un acord care, deși promițând că Germania nu va depăși 35% din forțele noastre navale, totuși stipula că forțele submarine ale Reich-ului vor putea fi egale cu ale noastre dacă guvernul german ar fi de părere că e util s'o facă.

Miniștrii noștri s'au grăbit să primească oferta fără să consulte Franța, care a rămas profund ofensată. Aci este explicațiunea indispoziției Franței de a ne susține în Septembrie trecut la Geneva când noi ne străduiam în numele securității colective să reprimăm agresiunea italiană în Abisinia. Adolf

Hitler asista la această ceartă franco-engleză fără nici o lacrimă.

S'a păzit bine, de teamă să nu ne displacă nouă, ca să susțină pe față Italia, deși era foarte plictisit văzând Rusia sovietică sprijinind triumfătoare acțiunea societății națiunilor împotriva agresiunii fasciste. Iși dăde silință să ne demonstreze că sovietele constituie reala primejdie și că noi avem datoria să nu mergem împreună cu bolșevismul, iar pactul de neagresiune franco-sovietic violează tratatul dela Locarno.

În direcția aceasta el n'a reușit deplin și tardiva hotărâre a guvernului britanic de a spori forțele militare îi dăde de gândit.

În acest timp dificultățile financiare și economice se arătau din ce în ce mai serioase. El (Hitler) investise în trei ani mai mult de un miliard de lire sterline *) în armament, mereu continuând a afirma că Germania e mult prea săracă pentru a-și plăti datoriile. În afară de aceasta, organizase întreaga industrie germană în așa fel, încât ea constituia deja o mașină militară mult mai formidabilă decât cea din 1914. Mai curând sau mai târziu din toate acestea trebuie să izbucnească ceva.

În timpul acestor ultime luni sporiau svonurile cari pretindeau că o criză politică și economică ar fi inevitabilă în Germania. Se vorbea de un nou masacru ca și cel din Iunie. O diversiune devenia indispensabilă și era nevoie ca ea să redreseze entuziasmul patriotic popular. Acestea l-au determinat pe Hitler — cumpănind toate șansele — să ocupe zona demilitarizată de pe Rin, să distrugă tratatul dela Locarno și — cum două precauțiuni valorează mai mult decât una — să promită cu toate acestea că pe viitor el va fi un băiat gentil, manieră a lui de a apela la toate sufletele iubitoare de pace.

Pentru dânsul ar fi fost ridicul de a aștepta până când Marea Britanie ar fi fost în măsură să apere cu armele tratatul dela Locarno; el trebuia să izbească înainte de ce parlamentul începuse discuțiunea asupra **Cărții Albe** și înainte de ce s'ar fi hotărât un da sau ba; iar nouă (Englezilor) ne

*) Deci cam 900 miliarde lei.

trebuia un ministru al apărării naționale. Divergențele de opinii dintre Franța și Marea Britanie manifestate la Geneva în chestiunea sancțiunilor petrolifere împotriva Italiei au contat fără îndoială foarte mult în hotărîrea sa. Hitler avea impresia că d-l Flandin, ministrul de externe francez, se cam scaldă în apele d-lui Laval, și el știa bine că amintirea acestei politici a d-lui Laval nu este prea prețuită în Anglia.

Era dar greu a se obține dela poporul englez ca el să se alăture Franței atunci când aceasta cerea sancțiuni contra Germaniei, fiindcă el n'a uitat că Franța se opusese sancțiunilor contra Italiei, care cu orice risc a pornit război fără a ține seama de societatea națiunilor, pe când Germania nu violase decât numai un tratat.

Iată-ne dar aci în inima problemei și'n acelaș timp în centrul crizei internaționale. Dacă se admite că un tratat solemn încheiat și liber negociat poate fi distrus fără pedeapsă și oricând i-ar conveni unuia dintre semnatarii lui, atunci nici un acord sau tratat pe viitor nu va mai putea avea nici o valoare.

Este un an de când Hitler a sfâșiat tratatul dela Versailles. Noi — și ceilalți — am protestat slab, fiecare gândindu-se că o pace impusă nu va putea fi eternă. Astăzi dânsul (Hitler) a violat pactul dela Locarno, care totuși fusese liber consimțit. Dacă și de data aceasta noi vom protesta cu slăbiciune și dacă vom spune că în orice act al lui Hitler totul este de drept firesc, noi vom fi subminat bazele tuturor acordurilor internaționale și ale înseși Societății Națiunilor.

Această ultimă lovitură a lui Hitler ne îndeamnă nu numai de a refuza iertarea acestei greșeli, dar de a ne îndoi pentru viitor de valoarea unei astfel de semnături în josul unui tratat pe care — dacă ar fi să-l credem — am putea fi chemați să-l încheiem cu el (Hitler).

Mulți oameni, și între ei un însemnat număr de parlamentari, m'au întrebat ce aș fi făcut eu dacă aș fi fost la guvern. Înainte de toate aș fi căutat să cunosc amănunțit faptele — și se pare că guvernul ne-a ascuns multe. Dar, presupunând că faptele cele mai importante ar fi fost într'adevăr acelea cari par să fie, eu aș fi declarat Germaniei foarte

franc că Marea Britanie nu poate acorda încrederea sa unor țări cari cu orice pretext își rup cuvântul; că, dacă Germania dorește să discute util cu unii sau cu alții, ea trebuie înainte de toate să-și retragă trupele din zona demilitarizată, să reentre în sânul Societății Națiunilor, să accepte regulile acesteia fără rezervațiuni mentale, să ia parte egală la munca constructivă pentru pacea internațională și să prepare reducerea înarmărilor în proporțiunea până la care celelalte țări le vor fi redus pe ale lor.

Germania afirmă că dorește pacea. Și noi o dorim. Tot astfel și Franța. La fel și Rusia. Calea îi este trasată, n'are de cât s'o urmeze dacă e de bună credință.

Dar i-aș mai fi spus Germaniei că noi nu vom accepta din parte-i nici un avans atâta timp cât prin atitudinea ei ne va fi făcut dovada că avansurile acestea nu sunt făcute cu singurul scop de a-și asigura securitatea. ci că prin ele ea se prepară pentru un atac brusc.

I-aș fi spus acestea, căci eu cred că: Pacea Europei, și probabil și pacea lumii, este din nou în joc. Dacă politica noastră e slabă și instabilă, vom obține ceea ce dorim: un mare război la care vom fi siliți să luăm parte. Trebuie să mobilizăm sufletele pentru pace și să ne asumăm orice risc. Pacea nu poate fi stabilită de spirite obosite precum în chip eronat au crezut oamenii noștri politici: Ca și războiul pacea nu poate fi susținută cu armate în debandadă. Dacă ne vom juca cu șansele noastre până la capăt, atunci Hitler a lucrat mai bine de cum crede el însuși.

Trad. de Dr. Aurel Morariu

Din ineditele lui V. Alecsandri

de I. E. Torouțiu

I

Scrisoarea care urmează, adresată de V. Alecsandri lui Costake, este din 21 Mai 1878, iar primitorul ei, văr primar al poetului, se numește Costake Kozoni și era pe atunci șeful gării Burdujeni. Data scrisorii o deducem din chitanța, care probabil a fost anexată la scrisoare.

II

Subito, Costake,

Peum te 'amun-întreținut erămui
protările d'aplicămui, disava la București;
dar duminică fuere d'ontin-Contăntu
h. Una amun-proferat, frate tuu-
eu, la Românișu' pentru a asista
la un serviciu bisericescu - ce an a
se face în memoria iubitei noastre
muore. Pentru omu, ier-Steu; d'acum
voni ma-pute face rugămintile mele
pentru părinte tuu - în țeara tu?
Plecare noastră va ave dar
lou-tam-lava - la București, voni
sta o' săptămână h în timpul
acelu, h d'acum tu va pute veni
acolo, eu am voni pune toate
stăruirile ca h te pregătesc teroral
h întorsul afacerii - an te presunjo

«Mircești Vineri dimineață.

«Iubite Costake,

«Precum te'amă înștiințat eramă hotărâți se plecămă de-sară la București; dar duminică fiind Sfinții Constantin și Elena amu preferat, fratele meu și eu, se ramânemă pentru a asista la un serviciu bisericescu ce are a se face în memoria iubitei noastre mume. Pentru mine, cine știe dacă voi mai pute face rugaciunile mele pentru părinții mei în țeara mea?»

«Plecarea noastră va ave dar locă luni sara. La București voi sta ó septămână și în timpul acesta, și dacă nu vei pute veni acolo, eu âmi voi pune toate stăruințele ca se'ți pregătesc terenul în interesul afacerii care te preocupă»¹⁾.

I înă necesariu s. m. scrii
daca, în urma mergerei D-le la Iași,
ai renunțat la Ițkani, căi altfel
stăruințele mele vor fi pierdute și
vederea acestor stăruințe Lamentăm
bun după aceasta iubite Costake
ca în tîmă a omu de faimă

Mai bine ar fi s. m. D-le
înșu ar avea din nou gaud și
dina D-le, ar fi pentru noi tot
mai placut de a te ave la
astăzi, ocazie

În cea din urmă scrisoră cu care
ai adresat m. ai lipsit, iubite
Costake, de amu reținemă auten-
tăsimănt de dragoste de care m. a-
dat pînă la sfîrșit și care a fost
legătura noastră de faimă.

«E însă necesariu se'mi scrii dacă, în urma mergerei D-le la Iași, ai renunțat la Ițkani; căci altfel stăruințele mele vor

1) Probabil Costake Kozoni voia să fie transferat dela Burdujeni la Iași.

fi mișcate în vederea acestei stații. Lămurește-mă bine despre aceasta iubite Costake ca se știu ce amu de făcut».

«Mai bine ar fi se vii D-ta însuși aice duminică când e și ziua D-le; ar fi pentru noi toți o mare plăcere de a te ave la această ocazie».

«In cea din urmă scrisoare ce'mi ai adresat nu ai lipsit, iubite Costake de a mi reînnoi acel sentiment de dragoste de care mi'ai dat pururea dovedi și care a fost legatura noastră de familie».

Bucurîndu-mă de această nouă
manifestare eu mă mulțumiam
de a o primi ca o mîngîiere la doliul
ce m'a lovit. Dar astăzi, după
scîrbele la prietenii din București,
mi s'a putut conta pe niște prieteni
de bun cu omni a prietenii acestor
cu care vocăm la Regula - niște
mîni scurte - umaine de plăcere.
În mîna Răscot și în omni la
întîrziu mîni - mîni de săptămîni
acum fiecare

Altu dar, iubite Costake,
a face în după uronă apel la
dragostea D-le. Amu o Tobacșă
perguta de 2000 franci - fani pe
fani - vîsteau D-lea pot - li m'ei
în așut cu această - duma - eu -

«Bucurîndu-mă de această nouă manifestare eu mă mulțumiam de a o primi ca o mîngîiere la doliul ce m'a lovit²⁾».

2) Moartea cumnatului său Constantin Rolla, fost ministru, fost prim-președinte al Curții de apel. Cfr. Scrisoarea lui Alecsandri către Iacob C. Negruzzi din 21 Ian. 1878: «Intorcându-uă la Mircești, am dat peste o veste

Dar eată că, după stirele ce primescu din București, eu nu pot conta pe niște mici sume de bani ce amu a priimi acoaleo și cu care voeamu se regulezu niște mici socoteli înnaite de plecare. Și însă nu pot și nu voescu se întârziu mai mult de o săptămână acea plecare».

«Vină dar, iubite Costake, se facu un de pe urmă apel la dragostea D-le. Amă-ó trebuință urgentă de 2000 franci până pe gioi viitoare. Dacă poți se'mi vii în ajutor cu această sumă

Mă îndatorez, at. 70 unapoi, împreună
cu mia de franci dije datorită,
în timpul de șase luni treptat prin
à-conturi.
Nu ți vorbesc nici de trebuința
mea, nici de recunoștința
ce ți voiu pastra.
În așteptarea venirii sau
a răspunsului D-le te îmbrățoșez
iubite Costake precum te iubesc
Alecsandri.

eu mă îndatorez ați'o înapoi, împreună cu mia de franci deja datorită, în timpul de șase luni treptat prin à-conturi».

«Nu ți vorbesc nici de trebuința mea, nici de recunoștința ce ți voiu pastra».

«În așteptarea venirii sau a răspunsului D-le te îmbrățoșez iubite Costake precum te iubesc

Alecsandri».

dureroasă: Rolla, cumnatul meu a murit, după mai mulți ani de suferințe, la moșia lui Lupu Bogdan, la Gădinji» (Il. Chendi și E. Carcalechi: V. Alecsandri, Scrisori, pg. 97).

III

Prin aceasta declarăm că
 amu luat cu împrumutare de
 la Domnul C. Kozoni suma
 de franci trei mii /3000/ pe care
 mă obligu a'i răspunde la
 trei-zeci Noemvrie viitor.
 Mircești 21 Mai 1878

Alecsandri

«Prin aceasta declară că amu luat cu împrumutare de la Domnul C. Kozoni suma de franci trei mii (3000) pe care mă obligu a'i răspunde la trei zeci Noemvrie viitor.

Mircești 21 Mai 1878

Alecsandri».

Interesant este, că poetul nu se poate stabili asupra unei ortografii; stăruie *u* mut, care fusese decapitat în ședința «Junimii» din 31 Dec. 1871; pe alocuri âmi în loc de îmi ș. a. Apoi, de două ori forma *acoleo*.

Scrisoarea de mai sus și chitanța se găsesc în posesiunea unei rude a lui Alecsandri, prietenul meu Constantin Codreanu, care a binevoit să mi le pună la dispoziție.

I. E. Torouțiu

A m i n t i r i ¹⁾

de Dimitrie Bucevski

(fost membru în delegația pentru prezentarea «Actului Unirii» a Bucovinei).

Au trecut 15 ani dela Unirea Bucovinei cu Patria mamă. Să mai numărăm oare acești ani ? Nu eram noi Românii bucovineni întotdeauna uniți cu frații noștri ?

Ba da ! Dar în fața Istoriei. Bucovina a avut soarta vitregă de a fi fost detrunchiată din hotarele naționale și alipită, prin fals și forță imorală, la statul austriac. Deaceia, după 144 ani de vremelnică îngenunchere, a fost nevoie să marcăm pentru istorie, revenirea Bucovinei la statul Român, la Națiunea mamă, deapauri și definitiv întregită în hotarele național-românești. Pentru aceasta 27 Oct. 1918 rămâne o dată istorică, vrednică de comemorare.

Iată de ce e necesar să aniversăm epocile de afirmare, a drepturilor noastre, a acțiunilor noastre și a consolidării noastre naționale.

Cincisprezece ani dela Unire constituiesc o etapă în munca de consolidare a statului, în lupta pentru unificare, în străduința de a arăta lumii că poporul român, odată unit, e unul și indestructibil, menită de istorie să stea neclintit în fața oricăror evenimente și să fie santinelă vrednică de purtarea armei ce i-a fost încredințată de Roma cea bătrână, după cum a spus bardul Alecsandri (inspirat și el câțeva vreme pe plaiurile Bucovinei).

Formându-se un comitet pentru comemorarea zilelor mă-

*) Din Colecția de articole pentru Comemorarea Unirii de 15 ani a Bucovinei, care era să fie publicată la inițiativa d-lui Ministru I. Nistor, și care n'a fost admis în Colecția pentru aceeași Comemorare publ. de Societatea pentru Cultură.

rețe de afirmare națională ale anului 1918 și propunându-se ca fiecare fost membru al Consiliului național, ce a activat la hotărârile în legătură cu alipirea Bucovinei la România, să-și scrie amintirile despre acțiunea desfășurată și despre momentele la care a participat, am fost învitat și eu să-mi depăn aducerile aminte.

Nu mă voi erija în critic al vremurilor nici al oamenilor; nici nu vreau să-mi fac autobiografia, după cum nici rolul de cronicar nu-l voi putea împlini.

Din toate voi spune câte ceva, așa după cum memoria și aprehensiunea îmi vor da voie.

Dimitrie Bucevski

Port pe umeri trei sferturi de veac și'n acest răstimp m'am învrednicit și eu de oarecare fapte pe tărâmul național. Intre altele mă mândresc și cu aceea că, în timpul războiului, Direcțiunea de Poliție din Cernăuți, a prezentat un dosar care cuprindea 136 pagini contra mea pentru motive de mișcare național-românească, în statul austriac.

Dând la o parte modestia, voi mai afirma că mă mândresc și cu acea îmbrățișare românească pe care o acordam tuturor tinerilor români, și pe care-i ajutam cu un sfat și cu orice, după umilele-mi mele puteri, ajungând să fiu considerat «Uncheșul» pentru orice Român care găsia în mine pe «bunul Român D. Bucevski».

Cu asemenea trecut, sub dominațiunea austriacă, am participat și la mișcarea noastră, a Românilor bucovineni din anul 1918.

Astfel am colaborat și'n comitetele restrânse pentru pregătirea mișcărilor de liberare; am făcut parte și din Constituanta din 27 Oct. 1918, precum și din Consiliul Național care a hotărît unirea Bucovinei cu România și am fost desemnat și ca membru în Delegațiunea de predare a actului Unirii către M. S. Regele României și către Guvernul român.

Consiliul Național a ținut un congres general la 15/28 Nov. 1918. Cu această ocazie s'a votat Moțiunea următoare:

«Congresul general al Bucovinei, întrunit azi, Joi, în 15/28 Noemvrie 1918 în sala sinodală din Cernăuți;

considerând că, dela fundarea principatelor române, Bucovina, care cuprinde vechile ținuturi ale Sucevii și Cernăuților, a făcut pururea parte din Moldova, care în jurul ei s'a încheșat ca stat:

considerând că în cuprinsul hotarelor acestei țări se găsesc vechiul scaun de domnie dela Suceava, gropnițele domnești dela Rădăuți, Putna și Sucevița, precum și multe alte urme și amintiri., scumpe din trecutul Moldovei;

considerând că fiii acestei țări, umăr la umăr cu frații lor din Moldova și sub conducerea acelorași domnitori, au apărat dealungul veacurilor ființa neamului lor împotriva tuturor încălcărilor din afară și a cotropirii păgâne;

considerând că în 1774, prin vicleșug, Bucovina a fost smulsă din trupul Moldovei și cu deasila alipită coroanei Habsburgilor:

considerând că 144 de ani poporul bucovinean a îndurat suferințele unei ocârmuiri străine, care îi nesocotia drepturile naționale și care prin strâmbătăți și persecuții căuta să-i înstrăineze firea și să învrăjbească celelalte neamuri, cu cari el voiește să trăiască ca frate ;

considerând că în scurgerea de 144 ani, Bucovinenii au luptat ca niște mucenici pe toate câmpiile de bătălie în Europa sub steag străin pentru menținerea, slava și mărirea asupritorilor lor, și că ei drept răsplată aveau să îndure micșorarea drepturilor moștenite, isgonirea limbii lor din viața publică, din școală și chiar din biserică;

considerând că în acelaș timp poporul băștinaș a fost împiedicat de a se folosi de bogățiile izvoarelor de câștig ale acestei țări și despoiat în mare parte de vechia sa moștenire;

considerând că, în toate acestea, Bucovinenii n'au pierdut nădejdea că ceasul mântuirii, așteptat cu atâta dor și suferință, va sosi și că moștenirea lor străbună, tăiată prin granițe nelegiuite, se va reîntregi prin realipirea Bucovinei la Moldova lui Ștefan, și că au nutrit vecinic credința că marele vis al neamului se va împlini. când se vor uni toate țările române dintre Nistru și Tisă într'un stat național unitar ;

Constată că ceasul acesta mare a sunat !

Astăzi când după sfortări și jertfe uriașe din partea României și a puternicilor și nobililor ei aliați, s'au întronat în lume principiile de drept și umanitate pentru toate neamurile, și când în urma loviturilor zdrobitoare monarhia austro-ungară s'a sguduit din temelii ei și s'a prăbușit, și toate neamurile, încătușate în cuprinsul ei și-au câștigat dreptul de liberă hotărâre de sine, cel dintâi gând al Bucovinei desrobite se îndreaptă către regatul României, de care întotdeauna am legat nădejdea desrobirii noastre.

Drept aceea noi, Congresul general al Bucovinei, întrupând suprema putere a țării și fiind investiți singuri cu puterea legiuitoare, în numele suveranității noastre naționale hotărîm:

Unirea necondiționată și pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu Regatul României».

Această Moțiune a Consiliului Național bucovinean, s'a numit *Act al Unirii Bucovinei cu patria mamă*, și s'a hotărît în acelaș Congres ca Actul Unirii să fie prezentat M. S. Regelui României de către o delegație formată din reprezentanții tuturor claselor sociale și ai tuturor ramurilor de activitate socială din Bucovina: proprietari, clerici, profesori, liber-profesioniști, meseriași, țărani.

Delegația a fost formată din următorii aleși: Iancu Flondor, Mitropolitul Vladimir Repta, I. Nistor, Dionisie Bejan, Eudoxie Hormuzachi, Octavian Gheorghian, Radu Sbiera, Vasile Bodnărescu, George Șandru, Vasile Marcu, Dimitrie Bucevschi, Gheorghe Voicu, Vasile Alboi-Sandru, Ion Candrea și Stanislaw Kwiatkowski.

În aceeași zi, când s'a hotărît Unirea, Delegația destinată a preda Actul Unirii, a plecat la Iași spre a se prezenta în audiență la M. S. Regele. Audiența fusese solicitată prin d-l prof. Sextil Pușcariu, trimis special de Consiliul Național bucovinean la Iași, în acest scop.

În ziua de 16/29 Nov. 1918, am ajuns la Iași, unde am fost întâmpinați de un reprezentant al guvernului și unul al Mitropoliei, care ne-au condus la Mitropolie și de acolo la Comandantul Corpului IV Armată, unde, la ora 11 trebuia să ne prezentăm Regelui.

În sala de onoare a Corpului IV Armată, ne-am postat în semicerc, așteptând intrarea MM. LL. În aceeași sală se afla și Generalul Coandă, Președ. Consil. de Miniștri de pe atunci, precum și alți demnitari.

La ora fixată, se anunță sosirea Regelui și, la un moment dat, intră M. S. Regele Ferdinand, însoțit de M. S. Regina Maria, care se apropie de noi.

Moment înălțător dar plin de emoțiune, ceea ce se observă pe fețele tuturor.

Cu nespusă mândrie, președintele delegațiunii, neuitatul Iancu Flondor, prezentând Actul Unirii, rosti următorul cuvânt:

MAJESTATE,

Aducem Majestății Voastre, Rege al tuturor Românilor, inima unei țări întregi.

Această țară a avut vechi temeiuri curat românești pe vremea când păstorii români străbăteau munții galițieni și când cu pluguri române se colonizau satele din țara Haliciului. Spre aceste locuri românești s'au îndreptat mai întâi Voevozii descălecători, venind din Maramureș ca să facă țară nouă, pentru neamul lor.

Acolo, la noi, la Rădăuți, s'au amestecat în pământ oasele întemeitorilor Moldovei, acolo la noi, în Suceava, s'a așezat cea dintâi mitropolie pentru toate ținuturile acestei domnii a Românilor. Acolo, la noi în Putna, ctitoria lui Ștefan-cel-Mare, cel mai mare oaselor lui trudite, nu numai pentru apărarea nației sale, ci și pentru din înaintașii Majestății Voastre, și-a ales veșnicul loc de odihnă a aceea a creștinătății răsăritene întregi și a supusului creștin, în fața căruia stă zăgaz nebanuit vitejia lui. Acolo la noi arta de clădire moldovenească a serbat în ziduri, unde azi clopotele bătrâne sună pentru unirea noastră cu partea rămasă liberă a țării, cele mai mari triumfuri ale ei.

Această țară ți-o închinăm Măria-Ta, noi toți, nu numai urmașii vajnicilor luptători romani de pe vremuri cari n'au uitat nici odată de ce trup național fac parte, ci și reprezentanții tuturor

neamurilor cari cu vremea au venit să se așeze sub blânda și ome-neasca oblăduire a domnilor români ai Moldovei și cari știu că Ro-mânia de azi a moștenit toate bunele tradiții ospitaliere ale acelei Moldove.

Acum 144 ani ne-a desfăcut de Moldova o pace încheiată între Turcii cari n'aveau dreptul să ne înstrăineze și între Austriacii cari înainte de a călca granița moldovenească nu se îngrijiseră de a în-treba locuitorii de voia lor. Astăzi puterea lor nu mai este și nici umbră de legitimare pe care a creat-o un tratat cumpărat cu bani nu mai există pentru a se păstra un hotar, fără sens, pe care nicio-dată în chip liber n'am declarat că-l acceptăm.

Plecați mai puțini, ne întoarcem acum mai mulți. Sufletul cel vechii e neschimbat, l-am transmis oaspeților și fraților noștri de alt neam, cari împreună cu noi vin înaintea Majestății Voastre. Nu e o cucerire a armelor, ci întoarcerea la vatră a fraților despărțiți, cari în Majestatea Voastră regăsesc pe părintele de mult pierdut și mult dorit.

Pronunțând aceste cuvinte adânc simțite, expresia profundului românism din Bucovina, prin rostul delegației bucovinene, s'a con-sfințit realipirea Bucovinei la Patria-Mumă.

M. S. Regele Ferdinand I, vădit emoționat, a răspuns că pri-mește cu bucurie Actul Unirii Bucovinei cu Patria-Mumă și că asi-gură pe noii săi credincioși de toată dragostea, ocrotirea și grija părintească.

Apoi M. S. Regele dă mâna frățește cu fiecare ins al delegației întreținându-se cu fiecare în parte.

Aceste momente istorice, petrecute la Iași, erau tocmai în ziua când se pregătia plecarea Familiei Regale, a guvernului și a autori-tăților pentru a intra în Capitala Țării, la București.

În vederea reintrării în Capitala Țării, ce avea să aibă loc Du-minică la 18 Nov. 1 Dec.) 1918, delegația bucovineană a fost invi-tată de însuși M. S. Regele să participe la acest eveniment. În acest scop ni s'au pus la dispoziție locuri, chiar în primul tren cu care pleca Marele Stat Major, Guvernul și parte din Curtea Regală. Acest

tren plecă imediat, așa că noi, cei din delegație, am pornit dela audiență, direct la gară pentru a ne imbarca.

Pe ruta Pașcani-Mărășești-Ploiești podurile fiind rupte, trenul a parcurs via Vaslui-Bârlad.

Era vreme ploioasă, cu mari revărsări de ape. Drumul s'a făcut cu greu; și deabia Duminică 18/XI (1/XII) 1918, la ora 7, am fost la Ploiești, unde ne-a ajuns din urmă și trenul regal. Continuând drumul, am ajuns la București pe la ore 8,30.

În timpul călătoriei membrii guvernului ne-au înconjurat cu toată atenția, discutând cu fiecare delegat bucovinean despre vremurile trecute.

Ajunși la București am fost primiți și conduși la apartamentele ce ni se rezervaseră pentru timpul cât rămâneam în capitală, și ni s'a comunicat și invitația de a participa la defilarea trupelor, indicându-ni-se tribuna în care aveam locurile rezervate: stânga statuiei Mihai-Viteazul.

Duminecă 18/XI (1/XII) 1918, pela orele 11, ne-am ocupat locurile rezervate în tribună. Lumea era imensă. Vremea frumoasă. Parcă și Dumnezeu și Natura se bucura de bucuria Românilor cari-și vedeau iarăși pe Regele lor, Dinastia, Armata, și realizarea visurilor de veacuri, după un coșmar pe care-l suferiseră sub cotropirea vremelnică din 1916 până în 1918. La ora 11 se aud sunetele de trompetă și fanfare. MM. LL. și AA. LL., urmați de victorioșii generali, veniau în fruntea armatei falnice și oțelite în luptă.

Un entusiasm de nedescris anima mulțimea, care răgușise de strigătele, uralele și manifestarea bucuriei ce se simția de fiecare asistent.

MM. LL. Regele și Regina, călări, au luat loc în fața statuei lui Mihai Viteazul, unde au primit defilarea drapelelor, trupelor române și a trupelor din armatele aliate cari au luptat pe teritoriul român.

Neuitate momente mărețe, când am văzut ostașul român înaintând mândru și falnic, semeț și parcă dornic încă de luptă. Covârșitor fu momentul când au trecut drapelele tuturor corpurilor de trupă care veniseră să arate prezența lor alături de capul oștirii, să arate prin zdrențuirea lor de gloanțe c'au luptat, au rezistat în fața

tuturor greutăților și iarăși au biruit ca'n toate războaiele trecute, duse de strămoși.

Grandios a fost când generalul Berthelot, în fruntea trupelor franceze, a defilat în fața Regelui nostru, arătând înfrățirea și unitatea latină, cum și dragostea Franței față de sora ei mai mică, România.

Defilarea trecută, delegația bucovineană a fost invitată la Hotel Grand unde a luat masa împreună cu delegația basarabeană. Aci ni s'a comunicat, că delegația bucovineană este invitată seara la Palatul Regal, la dineu.

Înainte de ora 9 seara, ne-am prezentat, toți membrii delegației, la Palat, unde se mai găseau: miniștrii plenipotențieri ai statelor reprezentate la București, toți membrii guvernului român, Generalii români, generalul Berthelot cu statul său major, cum și alți înalți demnitari români.

La ora 9 e anunțată sosirea Suveranului și a membrilor Familiei regale.

MM. LL. se întrețin cu membrii asistenți, apoi Regele a conferit generalului Berthelot și lui Iancu Flondor decorațiuni cu Marele Cordon. Cu ocazia decorării președintelui delegației noastre, Flondor, M. S. Regele Ferdinand, a urat la toți bun sosii în Capitala țării și după aceea s'a dat semnalul ocupării locurilor la masă prin aceea că M. S. Regele s'a așezat la locul său.

Dineul a decurs în cea mai cordială atmosferă.

La șampanie, M. S. Regele a toastat pentru armata română, pentru armata franceză și în onoarea armatei franceze și în onoarea aliaților. Muzica a însoțit toasturile cu intonarea Imnului național român și a celui național francez.

După toasturi dineul a luat sfârșit. MM. LL. și AA. LL. s'au mai întreținut câțva timp cu cei prezenți, după care s'au retras, iar iar invitații s'au împrăștiat.

Ca titlu de document, prezint aci *Menu-ul* ce s'a servit la acest memorabil Dineu și pe care am obținut câteva autografe întru imortalizarea momentelor în care s'a afirmat prezența delegației buco-

vinene care a desăvârșit Voința poporului român din Bucovina, votată în Congresul național din Cernăuți.

DINER

DU 18 NOVEMBRE / 11 DECEMBRE 1918

VELOUTE CARMEN
TARTELETTES VENDÔME
FILET DE BŒUF À LA RICHELIEU
CANNETON LAMBERTY
DINDE À L'ANGLAISE
SALADE MONTE-CRISTO
PARFAIT VICTOIRE
ETOILES AU CHESTER
FRUITS.

PALAIS ROYAL DE BUCAREST.

Maria
Nicolae
Pimen
General
Ferdinand
I. I. C. Brătianu

Autografele sunt ale: M. S. Regina Maria, A. S. R. Principele Nicolae, I. P. S. S. Pimen Mitropolitul Moldovei, General Coandă, — pe atunci Președinte al Consiliului de Miniștri, — M. S. Regele Ferdinand I și I. I. C. Brătianu.

A doua zi, 19/XI (2/XII) 1918, dimineața am fost invitați la ceaiul în localul Președinției Consiliului de Miniștri (Ministerul de Interne). Cu această ocazie Generalul Coandă, Președinte al Consiliului de Miniștri și toți membrii guvernului, au prezentat felicitări delegației pentru actul măreț îndeplinit de cetățenii Bucovinei, după care noi, ca plenipotențieri ai Consiliului Național din Cernăuți, am subscris Actul Unirii ce-l adusesem ca mărturie a Unirii definitive și de veci a Bucovinei cu Patria-Mumă.

Săvârșindu-se astfel misiunea delegației bucovinene din Noembrie 1918, s'a început înalta misiune de consolidare a statului român.

Dintre cei ce-au prezidat și au activat la actele mărețe de pregătire și îndepluirea Unirii, cei mai mulți au trecut în rândurile dis-

păruților. Fie ca exemplul lăsat de măreția faptelor și de sufletele lor, de vajnici luptători pe tărâmul naționalist român, să fie îndreptarul celor ce au menirea să ducă steagul românesc mai departe spre mărirea și afirmarea neamului românesc deapaururi.

Iar noi, mai bătrânii, cari i-am ajutat pe cei ce s'au dus, ne vom strădui, ca atât cât puterile ne vor ajuta, să continuăm a mai da modestul nostru concurs ca Unirea ce am consfințit-o prin glasul și semnăturile noastre, să fie consolidată prin fapte mari de unificare sufletească și de pecetluirea pământului Bucovinei ca unul ce a fost, este și va fi românesc.

Dimitrie Bucevschi

Cernăuți, la 1 Octombrie 1933.

R I S I P A

*Cum pornesc semănătorii pe'n soritele ogoare,
Am pornit cu'n vraf de zile pe sub lună, pe sub soare.
Am pornit să-mi semăn anii,
Cum își seamănă castanii,
Toamna, fructele pe drumuri;
Să mă'mprăștii pretutindeni: în văzduh ca niște fumuri
Vânturate din hogeaguri; pe coclauri,
Cum se lasă'n stoluri grauri;
Sau ca ploile de vară în pârloage năpârlite,
Am pornit să-mi semăn viața prin ponoare 'nțelenite.
Nu știu de răsar în urmă flori sau spini și mătrăgună...
(Visuri rele, visuri bune, naște-acelaș clar de lună!)
Nu știu câtă cale încă mi-a rămas de străbătut,
Să mă 'ntorc din drum și iarăși să pornesc dela 'nceput?
Poate mi-am greșit cărarea de mă'nfund într'un hățiş
Unde pașii mi se'ncurcă fără nici un lăminiş.
Umbre grave mă'mpresoară și din urmă mă împing
In spre țara unde toate viețile pe rând se sting.*

A. V. Sânger

P O P U L A R

*-o venit bădiții carte
Că-i trage puica de moarte.
Badea nici se mai gândia
La puica — așis pornia.
Repede descăleca
Pe fereastă se uita:
Mă-sa lumina-i ținea
Sor-sa laița¹⁾ așternea.
Badea tot cu fuga'n casă
Pe puicuța s'o descoasă...
Bună-ziua nici n'a dat,
Pe puicuța o 'ntrebat:
— Puiculiță, slabă ești!
Spune-mi drept, au ce 'poțtești? —
— Mure coapte'n miezul iernii,
Sloi de gheață'n miezul verii!—
— Dară, puică, poți muri
Că de-acele n'om găsi...—
— Vai de mine și de voi
Cum nu vă pricepeți voi!
Vino'ncoa la căpătâi:
Mure coapte-s ochii tăi;
Și de nu mă-i săruta
Sloi de gheață-i gura ta...—*

Auzit dela *Ileana Răducanu* (analfabetă, de 57 ani) din Prevorochie
(Bucovina)

de **Octavia Lupu-Morariu**

1) = laviță.

De - a l e n o a s t r e

de Leca Morariu

I.

Pornim acest răboj menit pentru atâtea vajnice mărunțișuri pe cari ni le îmbie viața de toate zilele și cari, neîncondeiate la un timp și la un ceas ca acela, se tot duc uitării. Pilda noastră va fi poate îndemn și strămurare și pentru alții. Fie! Și cât mai din plin! Vom publica cu drag cele cuvenite.

Iar harul mai osebit al acestei îndeletniciri este că dăm în vileag, nu năstrușnicii, smulse cu cleștele «din fuga automobilului» (cum atât de cuminte zicea Tudor Pamfile, în rev. «Ion Creangă» 1909, 227 — împotriva atâtor ereticii ale celor chestionări academice), ci numai lucruri aievea, spuse slobod și de bună-voie, în clipe de neaoșă zbenguire a graiului viu.

II.

Dela reputatul folclorist și meșter zicător din fluier Alexandru Vasiliu din Tătăruși jud. Baia am prins (în 25—27 Mai 1936) următoarele: «m'am rugat la el **ca la fața soarelui** (=m'am rugat strașnic); «o plouat el ce-o plouat; da, ce folos, că (ploaia) o răzbătut numa pân la **pământ viu** (=până la pământul neatins de plug); «amu 10—12 ani eram mai **dârzan** oleacă, nu ca azi, un **jarcău**» (=...eram mai dârz, nu ca astăzi o biată căzătură bătrână); «**dă vaca 'n pomn'**¹⁾» (dă vaca 'n pomăt) și '**mn'eii pasc în pomn'**» (mieii pasc în pomăt) — vorbă bătrânească, azi cam uitată; interjecția **foflenchi!**²⁾ din **Moș Nichifor Coțcariul** e popu-

1) cu n^e palatal; deci monosilab: *pomn'*.

2) Interjecție situată de Creangă cu genială intuiție în simbioza frazei (iar p. această măiestrie a lui Creangă cf. Leca Morariu, *Pe marginea cărților*

lară (deci nu creație a lui Creangă), auzindu-se și azi din oameni mai vechi; tot **lănărică** (cf. și Zach. C. Panțu, **Plantele cunoscute de poporul român**) se cheamă floarea căreia unii îi zic banal-afectat (?) **floarea reginei** și albumiță, deci **leontopodium alpinum**, căreia i se mai zice **steluță** și **floceșele** (Leca Morariu, **Drumuri moldovene** 1926, 46); «de asta nu **bandisesc** eu» (=de asta nu-mi prea pasă), — deci ca **bindisesc** al lui Creangă în **Povestea lui Harap Alb**, dar cu a în prima silabă: **bandisesc**, cuvânt auzit de Al. Vasiliu la 1 Aug. 1892 dela moșul Neculai Moroșanu (de cam 67 ani) din Humuleștii lui Creangă; **Moroșanu**, în 4 silabe, cu u vocală plină, se zice în Tătăruși — nu fără articol (**Moroșan, Hatnean, Marbean, Odochian, Prelipcean, Răducan**) cum zice țăranul din Bucovina, unde, la fel, nume ca **Morariu, Solonariu** se rostesc cu i semi-vocal, deci cu o economie de 1 silabă.

Dela Săftica Saftencu (de 48 ani; știutoare de carte) din Tețina-Roșă lângă Cernăuți (cf. și «Făt-Frumos» 1936, 42): «**Trăsnetu 'n iel!** Trebuie³) să spuibă⁴) că vrE să plEce...» deci imprecăție amintitoare de istroromânul «saieta-n tire» (=fulgeru 'n tine) «Făt-frumos» II 1927, 2; «**pastare—pastări**» (=păstaie—păstăi); «**fasule boance**», soi de fasole «cu haragi», cu cele mai mari boabe, albe, albastre și pestrițe, cele pestrițe înflorind roșu — fasolele având, după calitățile lor, după înfățișarea și culoarea boabelor, diverse numiri; «**pi su' brezi**» (pe supt brazi, deci pluralul **brezi** cu e în loc de a; «**gura oiței**», numire (foarte adecvată împrejurărilor românești) pentru floarea căreia cărturarii îi zic **gura-leului** (*antirrhinum maius*); «**răchițică-răchițele**», floarea de grădină zisă **balsamină** (*impatiens balsamina*), aducând real aminte de răchită.

Leca Morariu

II 1929, 2). încât în acest *foflenchi* adormecăm atâta ampolare de înțelesuri: d. p. 1). în silaba *flenchi* aproape că auzim aievea zdrăngăneala fierăriei căzute la pământ; 2) simți că tot meremetul lui Moș Nichifor nu fusese decât lucru de mântuială: *Trenchea-flenchea, trei lei perechea*.

3) Cu E îl însemnăm pe e deschis.

4) *Să spuibă* (să spuie, să spună) cf. «Făt-frumos» 1936, 42.

A M U R G

Când zeii, obosiți și în declin,
Se'ntunecă, stingându-se'n amurg,
În plebea de pigmei, de sine plin,
Zoil se'nalță n fine... demiurg!

Prin ciurul minții sale, — strecurate,
Valorile de-avalma iar se cern;
Din temelie toate-s răsturnate
Și-i trecător ce ieri a fost etern!

.

Un felinar te-orbește prea de-aproape
Și-i palidă lumina lunii pline
Care planează peste munți și ape!
Dai... pune spațiul între el și tine!

Și-atunci când argintiul nopții soare
Inundă de lumină întreg cerul
Și te'nșioară cu întreg misterul
Eternități fără de hotare, —

Cu ce măsură mai măsoară valoarea
Festilei clipecinde'n felinar?
O! Perspectiva spațiului și-a vremii
E-al judecății clare îndreptar!

Altcum, mărețul astru când apune
Și lumea obosită cade'n somn,
În negura ce'nvăluie planeta
Stă felinaru'n colțul străzii... Domn!

Salsovia

L a I e r u s a l i m

(Continuare)

de At. G. Bălăcescu

După câteva ceasuri, seara-târziu, suntem la *Canalul de Suez*, care n'are vreo frumusețe deosebită. Il trecem pe un pod plutitor și vom fi în curând în *Palestina*, care e tot sub protectorat englez.

Clima pustiului arab se simte noaptea prin răcoarea tot mai mare, pe care n'o înlătură nici păturile închiriate, destul de scump, în tren.

Când se luminează de ziuă, vedem cum împărăția nisipului se întinde, întreruptă rareori de oaze, unde, într'un cadru fermecător, sub soarele roșietic, câte un Arab parcă pozează alături de-o cămilă, de-un măgar și de-un câine.

Dela o vreme sbucnesc puternice plantații de palmieri, dincolo de care ghicești Mediterana, care apare uneori în toată strălucirea ei albastră. Dar pustiul își cere iarăși drepturile sale. Smocuri de mă-
răcini, de-un verde albicios, fixează uneori coline de nisip, distribuite cu oarecare regularitate. Apoi nisipul liber acoperă din nou ținutul, până la șinele de drum de fier și până la stația care zădarnic cearcă să dea puțină veselie cu capricioasa ei arhitectură sau cu straturile de flori roșii dinainte-i.

Când vezi plantații asaltate de pretutindeni de nisipul roșietic sau alburii, îți poți da seama că acolo verdeța e o cucerire scump plătită cu muncă îndârjită.

Măslinii, care apar câte odată, îți aduc aminte, prin culoarea frunzei, de sălciile dela noi. Portocalii se deosebesc prin verdele lor viu, care contrastează cu pământul roșietic, săpat și îngrijit cu multă osteneală.

Ajungem la mai multă verdeță. E *Cântara*, stațiunea dela care ținutul e în întregime locuit pânăla capitala *Tel-Aviv*.

Această regedință e construită de vreo treizeci de ani cu miliarde americane. Are case albe cu câte un etaj și o poziție frumoasă, la Mediterana, aproape de *Iafa* (*vechiul port*) numită astăzi Haifa.

După vizitarea expoziției, la care România va fi premiată, după recepția dela primărie și masa, la care se închină pentru România, ne îndreptăm grăbiți, cu automobilele, spre *Ierusalim*. Mai mult de jumătate drumul urcăm mereu printre arbuști țepoși, cari cresc din piatra sură. Sate sărace, cu case albe-gălbui, apar din când în când. Rar întâlnim camioane cu mărfuri, Arabi cu ștergare fâlfâind în spate și cu halate albastre peste cele albe, mergând alături de cămila împovărată, dar foarte multe sunt automobilele luxoase, care se îndreptează spre Ierusalim.

Când apare pe culmea *Sionului* Cetatea Sfântă, îmi vine în minte sbuciumul din sufletul cruciaților lui *Godefroy de Bouillon*, care, descălecând de pe cai și sărutând pământul, au plâns strigând: «Ierusalime, Ierusalime!»

Lăsăm în dreapta cartierul cetății de piatră înegrită, care e dintre cele mai vechi din lume, și trecem prin stradele înguste, printre clădiri mai noi, cu câte un etaj pânăla hotelul german, parcă prea confortabil acolo, la locul învățaturii evanghelice, de înfrânare și de simplitate.

Orașul n'are mai mult de 65.000 de locuitori și, așezat pe coline care se întind paralel, cuprinde patru cartiere: unul creștin, de toate neamurile, altul armenesc, apoi evreesc și arab.

E Joia Paștelui și ne îndreptăm mai de vreme spre *Biserica Sfântului Mormânt*, la care ajungem repede prin strade strâmte, coborînd la stînga și la dreapta, pe lângă prăvălioare cu marfa expusă afară și 'n apropiere de una din vestitele porți ale cetății. Cavașii autorității publice, delegați pe lângă Patriarhie, bat ritmic cu toia-gul înaintea noastră, pietrele trotoarelor.

Biserica are înaintea o curte nu prea lungă, unde se grămădesc la zile mari zeci de mii de creștini din împrejurimi, dar și din tot Sud-Estul Europei. De aci se pot vedea mai bine arcurile intrării, sprijinite pe coloane în bas-relief. Deasupra sunt două ferestre sub alte două arcuri, iar sus de tot se zărește turla bizantină. De sub tenciuiala căzută se văd pietrele din clădirea bisericii ridicate de Ruși și care, așa cum se prezintă acum, nu e mai veche de veacul al XVIII-lea.

Infățișarea ei întreagă nu se poate prinde, neavând perspectiva necesară și cuprinzând mai multe biserici, de toate confesiunile, sub acelaș acoperământ.

Candele mari, de aur și argint, atârnă nesfârșit de multe pre-tutindenți și răspândesc valuri de lumină de toate culorile, dându-ți o impresie neîncercată până atunci.

În tinda bisericii e *Piatra Ungerii*, pe care a fost așezat Mântuitorul când a fost coborât de pe cruce și uns cu aromate de Iosif și de Nicodim. Plecându-ne să sărutăm piatra, câțiva dintre noi izbucnesc în plâns nestăpânt. Vor fi fost dureri înăbușite, de care se descărcau acum sufletele, sau numai un înalt fior de pietate, zbucnind din toate amintirile religioase... Era în această smerenie, însă, o netăgăduită înălțare sufletească.

Urcând la dreapta o scară de piatră cu trepte grozav de alunecoase, suntem în *Capela de pe Golgota* răstignirii. Aici L-a înfruntat tâlharul răstignit alături. Aici L-au adăpat cu fiere. Aici a îndurat supreme sfâșieri și s'a rugat pentru acei ce nu știau ce fac, Mântuitorul lumii.

Acelaș potop de lumini de candelă te covârșesc și te smeresc.

Ne întorcem și, ieșind din biserica ortodoxă, sub acoperământul general, vedem cum se înalță, simplă, dar înconjurată de-un nimb de taină, produs poate de aceeași mulțime de candelă de aur și de uriașe sfeșnice, *Capela Sfântului Mormânt*. Intrăm întâiu în încăperea *Ingerului*, care a dat femeilor mironosițe vestea învierii.

Plecându-ne, trecem la dreapta prin poarta scundă, în încăperea îngustă a *Sfântului Mormânt*. E de marmură albă și acum e străjuit de călugări în vestminte negre.

O mulțumire neasemănată ți se coboară în suflet, că ți-ai putut pleca genuchii pe această piatră și uiți de ceeace te leagă de pământ, pentru a te confunda cu ființa supremă, către care aspiiri cu toate puterile inimii.

Seara, Patriarhul Ierusalimului și alți mitropoliți și episcopi citește, într'un ceremonial asemănător cu al nostru, cele douăsprezece evanghelii, unele în limba greacă, altele în cea armeană, coptă sau arabă, pe care creștinii de această limbă le ascultă cu fesul în cap.

A doua zi, primiți de Patriarh, ni se arată părerea de rău că am plecat înainte de a se fi cetit și două evanghelii în limba română, fapt pe care nu-l putusem bănuî.

Patriarhul grec mai cere României, ca cea mai mare țară ortodoxă, să-și ia asupra-și rolul de ocrotitoare a patriarhiei din Ierusalim. Noi, care stim greutatea țării noastre, răspundem, prin directorul unui mare ziar, că vom aduce la cunoștința guvernului înalta sa dorință și mulțumim pentru urările ce le făcuse țării.

A doua zi pornim spre *Betleem*, pe care îl vedem scăldat în lumina dimineții, jos, în vale, la o distanță de vreo opt kilometri, cu case albe, cu terase patrate în locul acoperișurilor noastre, în verdeața smochinilor și a măslinilor. Coborînd muntele, lăsăm în stînga o mănăstire de maici și ne oprim și noi la banca de piatră, făcută anume ca să te desfătezi cu privirea frumosului orașel.

Ajunși, vizităm biserica de pe locul unde s'a născut Mântuitorul. E largă, cu tavan de lemn și cu câte două șiruri de coloane de o parte și de alta. Aceste coloane, cu capiteluri frumoase, sunt din timpul lui Justinian și impresionează mai ales prin faptul că, la înălțarea omului, sunt mai subțiate, fiind roase de atingerile necontenite timp de o mie patru sute de ani.

Prin altar, pe o scară tot așa de lunecoasă ca și aceea care urca la Golgota, coborîm în peșteră, între nesfârșite candelă aprinse. Jos, în dreapta, este o stea de argint, care spune în latinește: «Aici din Fecioara Maria s'a născut Isus Christos». Aici i s'au închinat păstorii, i-au adus daruri magii cei înțelepți și i-au cântat coruri de îngeri...

Intorcându-ne dela *Betleem*, ne ducem spre *Muntele Măslinilor*, care e prea puțin îmbrăcat în verdeață astăzi. Acolo e o veche bisericuță arabă și se vede piatra de pe care s'a înălțat Mântuitorul. Unii arată în piatră urma lăsată de piciorul dumnezeesc. Aici s'a arătat Isus ucenicilor săi la patruzeci de zile după înviere și a mâncat cu ei un fagure de miere și tot aici le-a spus să propovăduiască la toate neamurile învățătura sa.

Aproape e biserica frumoasă, «*Viri Galilaei*», după cuvintele cu care îngerii au întrebat pe apostolii uimiți de înălțare, ce caută spre cer. Acolo se întâlneau Mântuitorul și Apostolii cu cei din Galileia și tot acolo a adus Maria Magdalena lui Petru vestea învierii.

Mai jos e bisericuța cea mai veche, din veacul al IV-lea, a «*Arătării*», unde i s'a vestit Sfintei Fecioare răstignirea Fiului său și, mai târziu, propria sa adormire.

Pe acest munte e *Grădina Ghetsimani*, unde sunt și astăzi câți-va măslini foarte bătrâni.

Tot muntele e înclinat spre Ierusalim, de care e despărțit prin *Valea Cedrilor*. De acolo se vede bine cetatea cu zidurile ei înalte și cu mănăstirea «*Poartă de Aur*», pe care a intrat Mântuitorul triumfal în Duminica Floriilor.

Pe vremea aceea se vedea și strălucitul templu al lui Solomon, din care a spus Mântuitorul că nu va mai rămânea piatră pe piatră.

E locul rugii cu lacrimi, pe când Apostolii se lăsau mereu biruiți de somn, și al sărutării lui Iuda.

Coborându-ne de pe munte, am mers și noi pe «*Drumul Calvarului*», făcut de Mântuitorul sub povara crucii. Strada e strâmtă, cu aspect arhaic și urcă neîncetat spre Golgota. Deoparte și de alta se înalță ziduri mari de case, cu intrări care dau deadreptul afară sau sunt ocrotite de mici boltituri. Din loc în loc arcuri de zidărie trec deasupra, dela o casă la alta, și fac, poate, și trecerea între acoperișuri, lângă care se văd astăzi și balcoane.

Iată *Poarta Antonia*, unde Pilat, negăsind nicio vină, încearcă zădarnic să potolească furia mulțimii, prin flagelarea și încununarea cu spini a lui Isus. Iată locul de unde își va duce crucea răstignirii, ca apoi să cadă, să sângereze, să fie lovit de mulțime și să pornească mai departe. Iată și locul unde întâlnește durerea mută din ochii Maicei sale, pentruca în urmă Simeon Cirineanul să-i poarte crucea care-l doborâse. Mai sus Veronica îi șterge broboanele de sudoare și-i vede apărând pe maramă chipul divin. Și iar se prăbușește. La mântăstirea *Sf. Haralambie* e locul unde a spus femeilor să nu-l mai plângă, ci să se plângă pe ele și pe fiii lor. O biserică a *Coptilor* arată locul unde a căzut a treia oară. Mai sus, soldații aruncă sorții pentru vestmântul lui și-apoi îi bat piroane în mâinile cu care alinase orice suferință. Locurile Răstignirii, Ungerii și În-mormântării în grădina lui Iosif din Arimatia sunt astăzi acoperite de marea biserică a Sfântului Mormânt...

Seara ascultăm prohodul, cântat de aproape nouăzeci de patriarhi, mitropoliți, episcopi și arhierei ai bisericilor ortodoxe și de corul copiilor, îmbrăcați și ei în odăjdii. Cu lumini aprinse înconjurăm Mormântul Domnului acolo unde a fost aieva.

În clipele de trezire la realitate, nu-ți vine să crezi că atâtea neamuri, de temperamente și civilizații așa de diferite, se contopesc astfel deplin în aceeași credință și pietate religioasă, creând peste deosebirile istorice o unitate, care-și găsește temeiul și ea tot în trecut.

(Urmează).

At. C. Bălăcescu

Documente pentru procesul de creație la V. Alecsandri

I

de I. E. Torouțiu

Dăm aci o scrisoare a lui V. Alecsandri către Al. Macedonschi, din care se va evidenția procesul de creație în «Despot-Vodă». Sunt și alte dovezi că poetul însuși a ținut seama de sfatul lui Boileau, pe care-l reamintește lui Macedonschi.

II

Mircești, 24 Ianuar. 1881

Domnule Macedonski,

V-ați găsit o mână de tineri adimeniți de farmecul atrăgător al Literaturii și ați fondat o Revistă, având tot odată bunul spirit de a o feri de cerneala inveninată și corosivă a jurnalisticii politice... Priimiți felicitările mele sincere.

Mi-ați făcut onorul a vă adresa la mine cu cerere de a ve comunica un articol, proză sau versuri, după convența mea, pentru *Literatorul* ce redactați?... Răspund cu mulțumire la apelul D-voastre și, autorizat prin experiență dobândită în timp de 40 de ani de lucru, îmi permit a ve trimite un consiliu amical rezemat pe un ecsemplu:

„În ori ce scriere vom produce, se ne ferim de prima „satisfacere, de primul entusiasm al paternității, căci simțul „de egoism parintesc e mai mult dezvoltat în poezi decât în „restul omenirii. Fiecare vers ne pare o armonie, fiecare „strofă o perfecție, fiecare bucată întreagă de poezie un cap „d'operă!... Însă după o trecere de timp încep a ne sări în „ochi defectele copiilor închipuirii noastre și găsim că acei „copii ar fi câștigat mult dacă chiar dela venirea lor pe „lume, i-am fi supus la o corectare aspră.

„Trebue dar se ne deprindem a face sacrificii dure- „roase, a elimina versuri, a tăia strofe, a scurta, a schimba, „a drege, fără îndurare, înainte de a scoate la lumină scrie- „rea noastră. Operație crudă dar neapărată și folositoare!“

Eu unul lucrez în modul acesta, și spre exemplu, eată o scenă întreagă din *Legenda dramatică Despod-Vodă*, cum a fost compusă la început. Comparați-o cu textul imprimat și veți vedea cum am băgat fără milă foarfeca în manuscrisul meu. Mai sîntu și alte scene pe care le-am înlăturat cu totul, și imi propun se fac încă schimbări în a doua ediție a lui Despot.

Ce sîntem noi, poeții, de nu artiști ca pictorii, ca sculptorii, etc, chiețați a înavuți tezaurul literaturei și al frumoaselor arte din țeara noastră ? Se nu uităm dar preceptul lui Boileau care zice în privirea versurilor :

Polissez les sans cesse et les repolissez.

Sfârșind cu acest consiliu salutar, le doresc junilor redactori ai *Literatorului*, activitate, rabdare, inspirări poetice și succes deplin.

V. Alecsandri.

III

DESPO T [prima formă]

ACTUL III.

SCENA IV.

*Carmina — Rozel — Sommer — Anton Secuiul
și alți aventurieri.*

Rozel. Contesă ! Francisc Primul, al Franții galant rege,
Erou, poet și tîner, iubiă mult a culege
Pe câmpii de sânge lauri, în lume desfătări
Și pe frumoase buze ferbinte sarutări.
Eu am, francez ca dinsul, aceeaș aplecare
Și pentru lauri falnici și pentru sarutare.

Carmina [ironic]. Te cred, însă un rege cu titlul de galant.
Când n'ar purta coronă cum s'ar numi ?

Anton [posomorit]. Berbant !

Rozel. A fi berbant e probă de-o inimă-arzetoare
Și de-o natură vie, artistă, simțitoare
Ce lesne se înalță spre tot ce-i luminos,
[rizând] Lăsând pe-Anton Secuiul se mormăe pe jos.

Anton [în parte]. Frînc tueș !

Sommer. Francisc Primul, rege 'n galanterie
A și compus, îmi pare, o mică poesie,
Un cântic, o deviză cu vesel înțeles ?

- Rozel.* Dar, Sommer, aste versuri ce le cânta ades :
 „Femeea des e schimbătoare.
 „Nebun cine se 'ncrede 'n ea.
- Carmina.* A ?... pentru-un galant rege ideea nu-i galantă.
- Rozel.* Se poate 'ndrepta însă cu-o mică variantă.
- Carmina.* Cum ?
- Sommer.* Cum ? e foarte lesne.
- Anton.* Contesă, nu e greu.
 Eu nu 'mpletesc la versuri, dar pot rima când vreu.
- Rozel.* Ce-aud ?... Aș vrea se aflu ideea genială.
 Prin care tu ai drege deviza cea regală.
- Anton.* Ascultă dar : aș zice.

IV.

Forma definitivă

SCENA IV. — *Carmina, Rozel, Sommer, Anton Secuiul*
și alți aventurieri intră pe ușa din stânga.

Rozel. Contesă, Francisc Primul, al Franței galant rege,
 Erou, poet și vesel, iubia mult a culege
 Pe câmpi de sânge lauri, în lume desfătări
 Și pe frumoase buze fierbinte sărutări.
 Eu am, Francez ca dânsul, aceeași aplecare
 Și pentru vitejle și pentru sărutare.

Carmina, [râzând] Te cred, însă un Rege cu titlul de galant,
 Când n'ar purtă coroană, cum s'ar numi ?

Anton, [posomorât]. Berbant.

Rozel. A fi berbant e probă de-o inimă-arzătoare
 Și de-o natură vie, artistă, simțitoare,
 Ce lesne se înalță spre tot ce-i luminos,
[Râzând]. Lăsând pe Anton Secuiul să mormăie pe
 [jos.

Anton, [în parte]. Frânc tueș !

Sommer, Francisc Primul, rege 'n galanterie,
 A și compus, îmi pare, o mică poezie,
 Un cântec, o deviză cu vesel înțeles ?

Desfel

Actul III

Scena IV

Carmina - Rebel - Sommer - Anton Securist & alt avulsionRebel

Contesă! Francușă Romul, al Franței galant rege,
 Bine, pești & lănci, iubiri mari & iubiri
 Pe câmpii de sânge lăuri, a țării desfrățate
 Ți se promitea bună stăruie tandră
 Și am, francușe ce simți, oarece aplecare
 Ți poartă lăuri falaci, Ți poartă tandră

Carmina

/romul/ Te ved, încă în rege ce titlu Ți poartă
 Când n-ai poartă coroană cum Ți ai nume.

Anton

/personajul/

Norănt

Rebel

De Ți vorbești a poartă de a înmă- ardebari
 Ți de a natură via, actiua simțitoare
 Ce lăuri, ce înaltă Ți poartă în lăuror

/indica/ Lăuror pe- Anton Securist & înmăre pe jos

Anton

/în part/ Trăie bine!

Sommer

Francușă Romul rege' a galantiei

De Ți vorbești, cum poartă, a țării firi
 De cană, a deșină cu vânt, iubire

Rebel

De, Sommer, ote vorburi a Ți simți alții
 Ți vorburi de a schimbătoare
 Ți vorburi de a schimbătoare

Carmina

Al? poartă-va galant rege' idăd ote galantie

Rebel

Ți poartă ^{apropie} deșină în a țării varianta

Carmina

Cura

Sommer

Cura' a poartă lăuri

Anton

Contesă, nu a greș

Ți nu ~~apropie~~ ^{apropie} lăuror dar pot din când ote

Rebel

Ți-ai? A ote ce ote deșină galantie
 Ți-ai? A ote deșină deșină galantie

Anton

Ți-ai? A ote deșină

Rozel. Da, Sommer ; aste versuri ce le cânta ades :
Femeia este schimbătoare.
Nebun cine se 'ncrede'n ea !

Carmina. A ! pentru-un galant rege ideia nu-i galantă.

Rozel. Eu am mai complectat-o prin astă variantă :
Femeia des e schimbătoare,
Ferice cui se 'ncrede 'n ea !
Ah ! dee-mi dulcea sa favoare
Și schimbă-se-apoi cât vrea !
[Toți râd].

Carmina. Bravo, Rozel !

Anton. Palavre!... mai bine 'n războire
Aș vrea ca să se schimbe această amorțire,
Ce se numește pace, căci timpul dă răgaz
Preface 'n om netrebnic pe omul cel viteaz.

Sublinierile din al doilea text indică deosebirile dintre cel arătat lui Macedonschi pe reversul scrisorii. Le dăm și în facsimile, pe amândouă : scrisoarea și textul inițial.

I. E. Torouțiu

VITRINA CARȚII

DR. GEORGE MIHUȚĂ, ISTORICUL ÎNSOȚIRII ORĂȘENILOR ROMÂNI DIN SUCEAVA. — Harnicul și constructiv-activul naționalist, părintele Dr. Gheorghe Mihuță din Suceava, publică recent o broșură de 78 pagini *«Însoțirea orășenilor români din Suceava»*, istoric 1890—1933.

În acest istoric al înființării, evoluției și activității *«Însoțirii orășenilor români din Suceava»*, autorul ne aduce chiar în partea introductivă a lucrării o serie de interesante date din trecutul Bucovinei. După statistica orașului Suceava din anul ocupării Bucovinei de către Austrieci (1775), acest oraș avea pe atunci cam 2000 locuitori, între cari majoritatea covârșitoare Români. După 110 ani, deci cam pe la 1890 între cei 10.954 locuitori ai Sucevii abia vre-o 2780 înși mai erau Români. Orășenii, negustorii, breslașii români dispăruseră aproape cu desăvârșire.

Când, după 1880, la Suceava luară ființă mai multe așezăminte de afirmare românească precum Soc. «Școala Română», «Clubul Român», o bancă românească și clasele paralele românești de pe lângă liceul din localitate, elementul românesc reorganizându-se, a putut la 30 Aprilie 1889 să ia ființă și *«Însoțirea orășenilor români»* din fosta capitală a Moldovei.

Primul președinte ales al *Însoțirii* a fost Dr. Matei Lupu, iar vicepreședinte părintele Mihai Sârbu, care apoi ani de-a rândul a îndrumat și condus efectiv această societate românească a orășenilor Suceveni. Din interesantele date și expuneri ale părintelui Dr. Mihuță reținem că una din primele preocupări ale conducătorilor noii *însoțiri* era să-i adune laolaltă pe cetățenii și breslașii români ai Sucevii, să-i solidarizeze în jurul unui program de încurajare și afirmare românească hotărâtă. Prin aranjarea de consfătuiri, conferințe, sezători și diferite serbări conducerea însoțirii tindea la realizarea acestui scop.

În 1889 răposatul preot Dimitrie Mitriță Popovici dă ființă corului mixt al societății, pe care apoi îl reorganizează și conduce până în anii din urmă mult regretatul prof. Severin Procopovici. Corul orășenilor români din Suceava progresează mereu și izbuteste cu timpul să aranjeze concerte foarte bine reușite, cântând și la sf. liturghie din bisericile Sucevii.

La 1899 părintele Dr. G. Mihuță, este ales președinte al *Însoțirii*, bicepreședinte fiind prof. Severin Procopovici. În Septembrie 1902 adunarea generală a societății se ține în localul ei propriu cumpărat cu destule greutate, fiind ales președinte prof. S. Procopovici; iar dela 1903 înainte președinte al *Însoțirii* e păr. Dr. G. Mihuță. Grație tactului și influenței cu care președintele G. Mihuță a știut să intereseze lumea românească, intelectuală și meseriească, în jurul societății orășenilor pe care o prezida, vedem că cei mai mulți dintre Români de seamă ai Bucovinei sunt alături de acțiunea însoțirii orășenilor Suceveni. Căr-

turărimea românească se solidarizează cu mișcarea clasei de mijloc românești, și'n epoca aceasta de pe la 1907—1908 însoțirea orășenilor români din Suceava intră, prin mijlocirea inimosului Român a regretatului preot Dimitrie Cărbune, în legătură cu Societatea Meseriașilor Români din Cernăuți, care pe atunci era prezidată de d-l Dimitrie Bucevschi. E locul, credem, de a reține că din colaborarea dintre aceste două societăți înrudite prin scopurile ce urmăreau, a rezultat apoi la 1912 finanțarea în comun a unei părți din opera d-lui prof. I. E. Torouțiu *«Românii și clasa de mijloc»*.

Cartea părintelui Mihuță ne mai dă apoi amănunțite lămuriri asupra condițiilor dificile și ingrate în cari însoțirea a putut să-și cumpere un imobil propriu al său, pe care însă neputându-l ține, l-a vândut, înființând la 1921 cu banii realizați și celelalte fonduri de cari mai dispunea o fundațiune «Dr. Gheorghe Mihuță», numită astfel ca omagiu binemeritat adus animatorului și îndrumătorului orășenilor din Suceava. Cetind paginile relative la greutățile întâmpinate cu cumpărarea, administrarea și apoi vinderea imobilului, retrăești aievea toată gama de inutile și atât de frecvente piedici și stânjeniri pe cari dintr'un inexplicabil spirit de sterp criticism Românii noștri țin oricând și în orice organizațiune a lor să le opună fără nici un rost acelora cari stăruie în a munci constructiv.

Foarte interesante sunt informațiunile și datele pe cari lucrarea părintelui Dr. G. Mihuță ni le aduce asupra meseriașilor și negustorilor români din trecutul de glorie al Sucevii. D-sa publică apoi mai multe orânduiri guberniale austriace privitoare la diferitele bresle de meseriași și comercianți; aduce date din trecut despre învățământul profesional și drept concluziune asupra situației periclitate în care elementul românesc din Bucovina ajunsese cu meseriile și comerțul, citează date statistice din și astăzi actuala lucrare a d-lui prof. I. E. Torouțiu *«Românii și clasa de mijloc din Bucovina»*, Cernăuți 1912.

Istoricul însoțirii orășenilor Suceveni insistă apoi asupra înființării la Suceava a unei bănci populare de tip Raiffeisen, a întemeierii bibliotecii, a activității culturale și artistice a societății și încheie în partea a treia cu o dare de seamă asupra activității acestei asociațiuni dela unire încoace. Însoțirea orășenilor români din Suceava se dovedește a fi și'n prezent o vrednică continuatoare a operei pornite de acum 45 de ani în urmă de Români de suflet și multă inimă.

În anexele istoricului, părintele Dr. Mihuță ne dă date asupra vechiului port al orășenilor moldoveni, apoi un memoriu relativ la clasa servitorilor, câteva date statistice asupra populației orașului Suceava dela 1774 încoace și în fine un tablou al oamenilor decedați ai însoțirii. Cartea este dedicată d-lui prof. I. E. Torouțiu din București drept omagiu pentru inima și curajul ce încă la 1912 le-a manifestat în Bucovina robită dând publicității valoroasa lucrare *«Românii și clasa de mijloc din Bucovina»*.

Publicația distinsului preot și vrednicului Român Dr. G. Mihuță se ceteste cu mult folos. E o frumoasă contribuție la cunoațerea trecutului nostru de zbulc și de afirmare românească. Ii suntem mult recunoscători autorului pentru paginile ce ni le-a dat, mai ales c'a închinat și bune strădanii, de-o viață de om, oropsite noastre clase de mijloc.

Dr. AUREL MORARIU

SILVIU DRAGOMIR în colaborare cu R. CSALLNER și H. HOREDȚ: ATLAS PENTRU ISTORIA ROMÂNIEI, Editura «Globus», Sibiu 1935. — Atlasul cuprinde 6 hărți cu notații asupra desfășurării istoriei Românilor în nordul Dunării. Ape, orașe, cetăți, construcții, căi de comunicație, biserici etc. apar pe rând cu numele lor din epocile când s'au ivit sau au prezentat vre-o însemnătate istorică. Dacia Romană, Epoca lui Mircea cel Bătrân, Epoca lui Ștefan cel Mare, Epoca lui Mihai Viteazul, Epoca dintre anii 1683 și 1718, — sânt etapele de evoluție ale istoriei românești puse în relief de acest atlas. A șasa planșă reproduce micșorat cunoscuta și apreciată hartă murală a României în desvoltarea sa istorică până după războiul mondial, hartă pe care dl. prof. Silviu Dragomir a executat-o cu mare precizie și bogat material documentar, înlăturând o gravă lacună nu numai în învățământ dar și în publicistica noastră. În afară de minunata-i execuție clară și de acea sugestivă intuiție care îți evocă aievea prefacerile vremurilor și frământările neamului, atlasul excelează și prin menționarea datelor când s'a produs un eveniment mai important. Special: semne grafice îți atrag luarea aminte și-ți călăuzesc cercetarea în desfășurarea succesivă a istoriei.

Cu regret constăți însă o lacună. Nu vrem să-i zicem «lipsă», căci e lacună în adevăratul sens al cuvântului. Iar Silviu Dragomir o putea înlătura și, prin aceasta, își încorona prețiosul atlas. E vorba de Istoria Românilor necuprinși în hotarul Daciei. Orice elev și orice neistoric e tentat sau e bine să fie tentat a ști pe unde vor fi băciuind Aromânii. Meglenoromânii și Istroromânii cei îndepărtați, și alte insule de Români, uitați până și de istorici! Ba ne-ar ispiti și o hartă a expansiunii de altădată a Românismlui așa cum ne-a dovedit-o un N. Iorğa I. I. Nistor, S. Pușcariu, N. Drăganu și chiar însuși S. Dragomir în relevatorul d-sale studiu *Vlahii și Morlacii*, Cluj 1924. Problema reală și justă a panromânismlui care, pe câmp practic, n'a fost pusă nîcîcînd, măcar ideologic, să n'o ignorăm cel puțin din punct de vedere al interesului științific.

PETRU IROAIE

MULTE ȘI MĂRUNTE...

HORAȚIU ÎMPOTRIVA EREZIEI ANTINEOLOGISTE. — Quintus Horatius Flaccus, al cărui bimileniu îl sărbătorește astăzi toată lumea ¹⁾, într'un loc din *De arte poetica* v. 48—53, reliefează necesitatea de a reînvia și nuanța limba prin neologisme, căci, zice el, cuvintele se vestejesc și înverzesc ca și frunza codrului :

Si forte necesse est
indiciis mostrare recentibus abdita rerum, et
fingere cinctutis non exaudita Cethegis
continget dabiturque licentia sumpta prudenter,
et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Graeco fonte cadent parce detorta.

Versuri a căror traducere ar fi :

Când e nevoie să dai nouă expresie ideilor nespuse până atunci, vei făuri cuvinte nemaiauzite de tradiționaliștii Cetegi îmbrăcați în campestră tunică. Să procedezi însă cu chibzuială! Astfel noui lexic, dacă vine din grecește și este întrebuințat adecvat, va câștiga încredere.

Subliniem acest pasaj, actual astăzi, când un T. Pisani (?) umple cele coloane din «Universul» cu discuții naive și prisoselnice împotriva neologismelor (cf. L. Morariu în «Făt-Frumos» XI, 1936, 43 și 120.

PETRU IROAIE

MOTIVUL DIN «LEGENDA FUNIGEILOR». — «Frunzișul suna sub picioarele mele; din înălțime răsună țipătul ascuțit al cocoarelor, cari în Septembrie călătoriau din Lituania spre sud prin ținutul Podoliei, și'n aerul călduț plutia painjeniișul de toamnă, pe care țăranii noștri îl numesc *Tortul blăstămașilor*.

De aceasta se leagă o legendă curioasă. O fetiță credincioasă s'a rugat la Prea-curata, să-i ajute, ca o cămașă a stativelor ei să facă neatins pe cel care-o va purta. Așa voia dânsa să ajute singurului, mult iubitului ei frate, care tocmai trebuia să plece în război. Mișcată de această dorință curată, mila

1) Vezi, la noi, splendidele pagini de studiu și evocare a personalității horațiene consacrate de revista «Gând Românesc» (An III) prin scrisul unora T. A. Naum, St. Bezdechi, Nicolae Laslo.

cerească îndeplini dorința celei care se rușă. Aceasta însă, pustiită de dragoste pentru un ticălos, dădu acestuia haina și nu fratelui. Și fiindcă păcătosul se mândria cu darul lui, fratele îl provocă la luptă. Dânsul scapă teafăr, pe când fratele iubit a trebuit să-și lase viața. Și de atunci, păcătoasa stă la stative și țese neîncetat, dar vântul îi rupe firele și le duce peste țări. Așa povestesc țărani, și așa spune și proverbul Rusoaielor: o dorință neînfrănată aduce pierzanie. — Asta o învață tortul toamna...». Karl Emil Franzos, *Vrăjitoarea*, pag. 83—84. Bibl. «Minerva» Nr. 14, trad. Vasile Savel.

Să fi cunoscut Anghel și Iosif și de aici motivul *funigeilor* ?

CARE DELA CARE ? — (Din vol. *Poesii religioase* culese de Pr. A. C. Cosma, alese și ordonate de M. Dragomirescu. București 1925, Ed. Casa Școalelor).

Pag. 59 :

Noaptea Crăciunului

Afară ninge liniștit,
În casă arde focul
Iar noi, pe lângă mama stând,
De mult uitarăm jocul.

E noapte... patul e făcut,
Dar cine să se culce ;
Când mama spune de Isus
Cu glasul rar și dulce ? !

Cum s'a născut Isus în frig
În ieslea cea săracă,
Cum burl peste el sufla
Căldură, ca să-i facă.

Cum au venit la ieslea Lui,
Păstorii dela stână,
Și îngerii cântând din cer,
Cu flori de măr în mână.

ȘT. O. IOSIF

Pag. 60—61 :

Colindătorii

Cad fulgii mari încet sburând
Și'n casă arde focul
Iar noi, pe lângă mama stând,
De mult uitarăm jocul
Demult și patul ne-așteapta,
Dar cine să se culce ?
Rugată, mama repeta
Cu glasul rar și dulce,

Cum sta pe paie'n frig Hristos
În ieslea cea săracă,
Și boul cum sufla milos,
Căldură ca să-i facă.
Drăguț un miel cum i-au adus
Păstorii dela stână
Și îngerii albi cântau pe sus
Cu flori de măr în mână

Și-auzi! Răsar cântări acum,
Frânturi dintr'o colindă,
Și vin mereu, s'opresc în drum,
S'aud acum în tindă.

G. COȘBUC

(încă 12 versuri fără legătură cu poezia de alături a lui Iosif).

Pentru autenticitate L. AR. ZAHARIA

C R O N I C A

«OEDIP»...

Fruntaşa «REVUE DES DEUX MONDES» în fascic. din 15 April a. c., îi închină operei lui Enescu o cronică de 9 pagini (933—941), semnată de reputatul critic muzical Louis Laloy. «Mare prin subiect, prin proporții și idei, noua operă (Oeuvre) pe care Opera ne-a oferit-o de curând, a aflat pe scena aceasta interpretarea și prezentarea de care era demnă. Publicul nu s'a înșelat cu ea: a fost cucerit». După această constatare introductivă cronicarul analizează însăși legenda lui Oedip și înfățișarea ei în cele două tragedii ale lui Sofocle, pentru a aminti apoi de tragedia lui Corneille și a lui Voltaire, de opera compozitorului englez Purcell, reprezentată la Londra în 1692, de tragedia lirică, în memoria lui Gluck a lui Sacchini (Paris 1787) și de muzica lui Mendelssohn la corurile lui Sophocle, scrisă pentru o traducere germană a tragediei, reprezentată la Potsdam, în 1845.

Oedip Rege a reapărut la Comedia Franceză, acum 40 de ani, cu marele tragedian Mounet-Sully. «Ascultându-l pe acest mare artist, d. Enescu a conceput proiectul care, din ziua aceea, n'a încetat a-l preocupa: a voit, la rândul său și cu mijloacele artei sale, să devină muzicianul lui Oedip».

Ni se arată apoi că opera lui Enescu e concepută ca *dramă lirică*, în tradiție wagneriană. Aci, simfonia este continuă și dacă pe alocuri cântarea devine melodică, este fără punctuațiune, care s'o separe de ceea ce precede nici de ceea

ce urmează. Cu aceste două caractere e imposibil a nu recunoaște o dramă lirică. Dară dacă s'au urmat regulile fundamentale pe care le-a instituit Wagner, e într'un spirit cu totul altul, mult mai bine în raport cu gustul țării noastre și al epocii noastre. Rar merit într'o operă (ouvrage) de felul acesta; poetul și muzicianul își au partea întru aceasta».

«Român de naștere și Francez de educație, d. Enescu, din vremea când începea a visa la Oedip, era violonist celebru, cu jocul puternic și sigur, iar talentul lui de compozitor trebuia să se facă cunoscut în curând prin opere (oeuvres) unde o sevă arzătoare se răspândește în înfloriri bogate, precum *Rapsodia română*, *Simfonia concertantă* pentru violoncel și orchestră, *Octuorul*, două *Simfonii*. Nu depindea decât de el să-și scrie textul dramei sale: așa procedau pe atunci discipolii lui Wagner, uitând că a face un libret e o meserie, ca și a face o carte sau un ceasornic. Dar el n'o uita. Abil în două tehnici, știa că fiecare artă o are pe a sa. Pentru a-l seconda într'un plan atât de înalt, trebuia să găsească un colaborator ca d. Edmond Fleg, care nu e numai un excelent scriitor, dar are gustul unui artist, spiritul foarte cultivat și simțul muzicii».

Urmează analiza libretului, în care, în deosebire de Sofocle, eroul e dus din leagăn până la mormânt, drama lirică având nevoie de un text mai masiv. Deci actul I ne înfățișează într'adevăr leagănul lui Oedipe, bucuria poporului și sinistra profeție a lui Tiresias. În actul

II, eroul e acum un tânăr de douăzeci de ani, la curtea regelui din Corint, de unde fuge de groaza oracolului la Teba pentru a îndeplini destinul, de care voia să scape. Foarte bine inspirată e modificarea introdusă de d. Fleg în ce privește cimitura Sphinxului: nu mai e vorba de copilul quadruped care ajunge apoi biped, ci, pentru același răspuns, Sphinxul întreabă: «Cine e mai tare decât destinul?»¹⁾ Oedip nu ezită: «Este omul». Monstrul crede, dar îl mai bravează încă: «Viitorul îți va spune dacă Sphinxul, murind, își plânge înfrângerea sau râde de biruința sa».

Actul III îl rezumă pe Oedip Rege, iar actul IV pe Oedip la Colona.

Trecând la analiza muzicii înseși, d. Laloy constată că simfonia lui Enescu nu ne vorbește prin *teme*. Copil al unei țări mai degajate, unde inspirația se răsfață în libertate, el nu poate accepta această constrângere, iar inspirația compozitorului e destul de abundentă pentru a nu avea nevoie de economie. Deci, în afară de câteva fraze, care revin în mod firesc, reamintite de împrejurări e o muzică reînviată fără încetare, care se desfășură împreună cu drama, hrănită din substanța ei și impregnată de gândirea ei.

Opera aceasta e rodul unei meditațiuni asidue, a unei munci tenace de ani întregi — și ilustrul critic face aci o interesantă remarcă, zicând: «Timpul este un ingredient necesar, a cărui valoare n'o observă epoca noastră de imbulzeală, când se dau numai schițe, sub pretextul de a nu lucra prea pedant. Partițiunea lui Oedipe este o asemenea operă de migală (*fatiguée*). La cetire, ea pare plină de detalii divergente, ca și acele tablouri ale căror proporții reclamă distanța și

care, examinate de aproape, nu arată de cât pete confuze. La audiție, totul se orânduiește și se luminează. Părțile pe care le credeai incompatibile constituiesc un fond de armonie colorată, din care se detașează, adesea trasată de un singur instrument, flaut, vioară, oboi sau clarinet melodia explicită și călduroasă. Nimic modern, în sensul restrâns al cuvântului, nici din eleganța și delicatețea unui Gounod, Saint-Sains, Massenet, Debussy.

Prin generozitatea pateticului și larghețea stilului, Enescu se leagă de tradiția mai veche a simfoniștilor romantici ca Berlioz și îndeosebi Liszt; totuși nu e moștenitorul lor direct, muzica sa fiind născută sub alt climat, cel oriental. Enescu n'a avut grija de a reconstitui *modurile* elenice, dar el își amintește de a fi auzit, în câmpia sa natală, fluierul ciobanului, dansurile cu tamburină (?). Și Laloy e convins că mai mult decât teoriile erudite, lecțiile acestor artiști naivi l-au «pus în simpatie» cu muzica antică.

În ce privește acum distribuirea muzicii pe acte, cel mai faborabil pentru desfășurarea ei e al doilea, cu cântarea lui Oedip și cu întrebarea Sphinxului, apoi actul IV, care începe cu un cor religios de o fervoare luminoasă. Legată mereu de dramă simfonia se imobilizează în actul I, care, până la intrarea proorocului, nu e decât «un cânt de acțiuni de grații». Dar atunci spectacolul se animează. În actul III, simfonia se strânge în fața replicilor ce se încrucișează, iar atențiunea, pe care ea o lasă disponibilă, se îndreaptă asupra actorilor.

La sfârșit, cronica relevă meritele punerii în scenă, ale actorilor și ale dirijorului, iar concluzia este: «Fiecăruia, după gustul său, îi va plăcea mai mult sau mai puțin opera (*ouvrage*) aceasta. Dar e cu neputință a n'o admira».

V. M.

*) Actul acesta s'a publicat, în traducerea d-lui Em. Ciomac, în revista «Muzică și poezie».

Cântece populare istroromâne

(Continuare)

LV.

Jalosna ie tirima
Che săm inca firera.

Ali nu-i poc ajuta
Che săm inca michița ²⁾

Și-i rușire de maia.

Ielena Turcovič
31 ani, Jaiăn 20

15. IX. 1935.

Trad. : Măhnită e inima că sânt încă tânără. Dar nu-i pot ajuta căci sânt micuță și-i rușine de mama.

SATIRICE (LVI—LXXXVII)

LVI.

O l'epûre, nu juca,
Che te bate maia ta
Cu ștenățu ¹²⁵⁾ plugului
Preste buca curului.

Frañe Sancovič
25 ani, Jaiăn 35

1. IX 1935.

Trad. : Măi iepure, nu juca, că te bate mamă-ta cu cuțitul plugului peste buca c . . . lui.

LVII.

Dracu sricea lat=a chia ¹¹¹⁾
De când fetele peri tal'a ⁴⁴⁾
Și bragheșile=a poșnit purta ¹⁰⁾.
Și scurte cotele=a moreit
Che mladichi mai lăhco s=a nemoreit.

Toma lu Cŭban (oficios Ștroligo)
68 ani, Costârceanț 16

18. VIII. 1935.

Trad. : Dracul a luat norocul de când fetele au început să se tundă și să poarte chiloși. Și scurte fuste le-au trebuit, încât flăcăii mai lesne s'au îndrăgostit.

LVIII.

Nosela ¹²⁷⁾ ăi mușat grad
E nu-i neg gromața.

Fetele ănuntru
Capelinu portu.

Ive Baco

17. VIII. 1935.

15 ani Susnevița 42

Trad.: Nosela e frumos oraș. Și nu-i decât gropiș. Fetele din el poartă
pălărie.

LIX.

Fetele, fetele ¹⁾ —
Pravele, burele —
Nu știvu ni sapa,
Ni ăn dumirecî juca
Samo ăn cerușe sta ¹²⁶⁾.

Ive Baco

17. VIII. 1935.

Trad.: Fetele, fetele — cinstitele, vrednicele — nu știu nici sapa, nici du-
minicile juca decât în cenușe=a sta.

LX.

Fetele=n Șuşnevița
Samo firlescu juca
Când n=avdu armonica.
Case ⁴²⁾ rer fraieru vre,
Za pol'ubi=se cu ie.

Ive Baco

17. VIII. 1935.

Susnevița 42

Trad.: Fetele'n Susnevița fug la joc numai când n'aud armonica. Acasă ar
vrea ibovnicul ca să se iubească cu el.

LXI.

Fetele din Nosele ¹²⁷⁾ —
Grumbele, mușatele —
Când pl'erdu mundantele,
Capl'escu cordelele.

Ive Baco

17. VIII. 1935.

Trad.: Fetele din Nosele — hâdele, frumoasele — când își pierd chiloșii.
cad cordelele.

LXII.

Fetele=n Briani¹²⁸⁾
 Aru cururile pre mari¹²⁹⁾.
 Cu brenteale căn firlescu,
 Ca și l'epuri firlescu¹¹²⁾.

Ive Baco

17. VIII. 1935.

Trad. : Fetele'n Briani au c le prea mari. Cu brenteale când aleargă, ca și iepurii aleargă.

LXIII.

Mai vol'i-raș litra de vir
 Nego feta de Sulabin¹³⁰⁾.

Ive Baco

17. VIII. 1935.

Trad. : Mai degrabă doresc o litră de vin, decât fata de sub Albona.

LXIV.

Ce¹⁴³⁾ tu mislești fetițe,
 Che m'n-i spiru⁴⁵⁾ pralițe ?¹³¹⁾
 Mușata rojița de radichî⁴⁷⁾,
 Când am fost⁹⁹⁾ mare mladichî,
 Preste potoc¹⁸⁾ am jacaveit⁹⁾,
 Ate jensche=am l'ubiveit⁹⁾.

Ive Iurman=fiul,
 37 ani, Noselo 3

18. VIII. 1935.

Trad. : Au doară gândești, tu fată, că mi-i spinul drug de fier ? Florică de lăptiugă, când eram voinic flăcău, pe albia păraului stăteam, alte femei iubiam.

LXV.

Mai vol'i-raș litra de rum
 Nego feata din Cărbun.

Ioje Peras
 23 ani, Birdo 4

20. VIII. 1935.

Trad. : Mai mult aș dori litra de rum decât fata din Cărbuni.

LXVI.

Fetița din Opatie¹³²⁾
 Popit=a spudu¹³³⁾ de rachie,
 Scuheit=l'=a maia brenta de zere
 E pocnit=a²¹⁾ cea vota de vesel'e.

Frațe Lupichiu
 72 ani, Birdo 79

23. VIII. 1935.

Trad. : Copila din Abbazia a băut butoiașul de rachiu. Fertu=i=a maica o brentă de zăr și a pocnit atunci de bucurie.

LXVII.

Se te sachi divertire,
Ce va fi de fire?
Mulețu¹⁵⁾ ver ve
Și nu-ț va pieje...

Frațe Lupichiu

23. VIII. 1935.

Trad.: Dacă-i petrece cu fiecare, ce va fi de tine? Catâraș vei avea și nu-ți va plăcea.

LXVIII.

Tele măr abe pîrla cat
Oboidit-m=a ocoli de gut.
Și cu zița¹³⁴⁾ vezut-am zgoriț¹⁰⁾.
A tel' per neriteiț.

Frațe Lupichiu

23. VIII. 1935.

Trad.: Ale tale mâni albe pân la coate, cuprinsu-m'au de după gât. Și vă-zut-am că-i ars cu fierul părul tău înzulufat.

LXIX.

Homo ren ne ănsura
Pirla-i ura și doba,
Che când ver veri⁹¹⁾ betăre,
Ni dracu nu va¹⁹⁾ de fire.

Frațe Lupichiu

23. VIII. 1935.

Trad.: Hai să ne căsătorim pân e ora și timpul, că dacă-i îmbătrâni, nici dracul nu va vrea (să audă) de tine.}

LXX.

Felo, vir cu mire,	De mundante-oi cumpara.
Io voi fie bire.	Mundante ¹¹²⁾ ver ănmești,
Se-i ⁵⁸⁾ mire scuta ²⁹⁾ ;	Ce-i mușat ver zegubi.
M=oi dupa fire=nsura ²⁹⁾ ;	

Ivana Micleuș

24. VIII. 1935.

21 ani, Noselo 21

Trad.: Fată, vino cu mine, eu îți doresc bine. De mă vei asculta, mă voi însura cu tine; ți-oi cumpăra de pantaloni. Pantaloni vei îmbrăca, ce-i frumos vei pierde.

LXXI.

Fetele, Fraiari le cântu :
 Muşatele, Se reţ mundantele-nmeşti ²⁹⁾,
 Muşate ¹⁾ noşne portu. Noi ren ve starea pol'ubi ²⁹⁾.

Ivana Micleuş

26. VIII. 1935.

Trad. : Fetele, frumoasele, frumoase straie poartă. Ibovnicii 'le cântă ; — De veţi îmbrăca pantaloni, noi vă vom iubi pe'nseraşe. —

LXXII.

Grumbele, Fraiari le cântu
 Fetele Che ăş ca i hărtu.
 Na şiroco ămnu.|

Ivana Micleuş

26. VIII. 1935.

Trad. : Hâdele, fetele păşesc crăcănat. Ibovnicii le cântă căs ca şi cârliţa.

LXXIII *).

La cadare
 Trei picioare,
 Şi do fişe feta are
 Şi măruşa ⁶²⁾ — ntre picioare.

Mate Turcovic-Rade

3. IX. 1935.

64 ani, Jaiän 20

LXXIV.

— A cui ăş, draghe? — — Mica fetiţa ²⁾,
 — Draga sacalve, Păra ⁴⁷⁾ şi se coce. —
 Apoi niciurve. —

Ioje Sancovic

6. IX. 1935.

27 ani, Jaiän 17

Trad. : — A cui eşti, dragă? — Draga fiecărui, apoi a nimănu. — Mică copilă, pânea şi se coace. —

LXXV.

Fetele din Moşcheniţe
 Muncat-av carne far de osiţe ⁴⁵⁾.

Frañe Lupichiu
 Birdo 79

23. VIII. 1935.

*) Strigătură culeasă, sub altă formă, întâia oară de Tr. Cantemir şi publicată în studiul d-sale din „Făt-frumos“ X, 1935 pag. 31. O repetăm în colecţia noastră şi pentru stabilirea coincidenţei cu varianta aromână. Cf. *Coincidenţe*.

LXXVI.

Damareța mî=or sfați veri,
 Sfați veri¹⁾, opincile s=or reschini,
 Roja⁴⁵⁾— m²⁴⁾ va cu dracu⁴⁶⁾ îi²⁹⁾.

Toni Tvețicî-Toneru
 57 ani, Susnevița 37

20. VIII. 1935.

Trad.: Dimineață mi=or veni nuntașii. Nuntașii vor veni, opincile se vor rupe, floarea=mi se va duce dracului.

LXXVII.

Mai vol'i=raș litra de vir
 Nego l'upele de cumpir.

Ive Peras
 23 ani, Birdo 4

20. VIII. 1935.

Trad.: Mai mult aș dori litra de vin decât lăturile de cartofi.

LXXVIII.

Oia nina, nana¹⁷⁾ Za o podne zema,
 Ance=i bure hrana: Za cira păre și bob.
 Damareța scrob¹³⁵⁾,

Ive Baco
 15 ani, Susnevița 42

17. VIII. 1935.

Trad.: Oia, nina, nana, aice=i bună hrana: Dimineața papară, la amiază zeamă, de cinat pîne și bob.

LXXIX⁸⁾.

Șteptaș, cumpare, ur frichet¹³⁶⁾
 Che se coce păra de sărchet¹³⁷⁾.

Toma lu Cîuban (Ștroligo)
 68 ani, Costirceanî 16

18. VIII. 1935.

Trad.: Așteptași, cumătre, olecuță, că se coace pînea de sarc.

LXXX.

Brianichi¹³⁸⁾ Chiun, chiu=ru=ru!
 Cu pujichi¹³⁹⁾ Chiun, chiu=ru=ru!
 Cu jabichi¹⁴⁰⁾.

Ive Baco
 15 ani, Susnevița 42

30. VIII. 1935.

Trad.: Brianichii cu melcișorii, cu broscuțele ... Chiun, chiu=ru=ru! Chiun, chiu=ru=ru!

LXXXI.

Brianichi ¹³⁸⁾	Și fîrsu resadescu.
Cu pujichi ¹³⁹⁾	Simporescu
Cu jabichi ¹⁴⁰⁾	Și vidriolescu ;
Se muncescu	Novoșanele ¹⁴²⁾ tot viru popescu
Și cîrcescu	Și tărbușele goiescu.

Ivana Micleuș
21 ani, Noselo 21

29. VIII. 1935.

Trad. : Brianichii cu melcișorii, cu broscuțele... Se muncesc și desfundă pămîntul și vița de vie răsădesc. Stropesc cu sulf și cu vitriol ; Novoșanele tot vinul îl beau și pîntecele și le măresc.

LXXXII.

Șușînevîi ¹⁴⁴⁾ ciace de leamna zi ¹⁴⁵⁾ zeslujescu,
 Ȑn dumireche cu fetele se fraiescu,
 Mai apoi la Nooșani ¹⁴²⁾ spaînoletele ¹⁴⁶⁾ peclescu.
 E ure Șușînauche ¹⁴⁴⁾ po tota zîia igrescu,
 Sera se fraiescu
 E nopta de tărbuh iohescu.
 E ceale drughe ¹⁴⁷⁾ samo cîntu
 E pringa țesta ședu
 Și de al'ț posli ¹⁴⁸⁾ ganescu.
 Și cavtu cum omiri pre țesta vărvescu ¹⁴⁹⁾.
 E ate samo capa ¹⁵⁰⁾ nepravl'escu
 Și pre cola ¹⁵¹⁾ iezdescu
 Și lu mladichi meghescu ¹⁵²⁾.

Ivana Micleuș

22. VIII. 1935.

Trad. : Susînevîenii în zi de lucru își slujesc pe tatăl lor, duminica cu fetele se ibovnesc, mai pe urmă la Novoșani țigări cerșesc. Și unele Susînevîene întreaga zi se joacă, seara se ibovnesc și noaptea de pîntece se vaită. Și cele de a două mână numai cîntă și pe lîngă drum șed și vorbesc de alții din afara satului. Și cată cum bărbaiii trec pe drum. Și altele numai bucla își potrivesc și pe bicicletă călăresc și flăcăilor cu ochiul le fac.

LXXXIII.

Bora ¹⁴⁸⁾ pușe,
 Iugu ¹⁵⁸⁾ sope,
 Cumatru și botra se igre.

Fraîe Lupichiu
Bîrdo 79

23. VIII. 1935.

Trad. : Bora suflă, nevremuirea cîntă, cumătrul și cumătra petrec.

LXXXIV.

Cea betăre-i gîrbave
 Rad ra za se zdirmei.
 Cum, dracu⁶⁸⁾, nu-l'ra fi⁷⁸⁾ rad,
 Când acase nu l'-i⁷⁸⁾ drag !

FraŃe Lupichiu

23. VIII. 1935.

Trad. : Cea bătrână-i gîrbavă, drag i-i să se zbînuie (zghihue). Cum, dracu, nu i-ar fi drag, când acasă nu i-i drag !

LXXXV.

Ămna, betăra, cu dracu⁴⁶⁾ durmi,
 Se nu Ńi-i⁷⁸⁾ vol'a cu mire cmo fi !

FraŃe Lupichiu

25. VIII. 1935

Trad. : Du-te, bătrâno, la dracul să dormi, dacă nu Ńi-i voia acum cu mine să fii.

LXXXVI.

Hvala Domnu¹⁵⁴⁾ che-i așa :
 Vor mladichi se=nsura²⁹⁾ !
 M=oi și io me⁸⁴⁾ merita²⁹⁾.

Maria Tircovich

27. VIII. 1935.

50 ani, CosŃirceanŃ 59

Trad. : Mulțumesc lui Dumnezeu că-i așa : Se vor însura flăcări toți ! Mă voi mărita și eu.

LXXXVII.

Verit=a pisma de țesaru⁸⁰⁾
 Neca firari tot șeptu
 Pirla betări creparu⁷⁶⁾.

Maria Tircovich

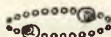
27. VIII. 1935.

50 ani, CosŃirceanŃ 59

Trad. : Sosit=a răvaș dela împăratul ca tinerii să mai aștepte pânăce bătrânii vor pieri.

(Urmează)

Petru Iroaie

Scriitorul Kogălniceanu

(Continuare)

Pentru a ajunge la acel chip de a face curte, pe care K. dorește să-l inspire „cosmopoliților din orașe”, dânsul ne introduce mai întâi în patriarhalele obiceiuri ale unui oarecare sat de munte.

În chip atrăgător K. ne descrie o nuntă la țară, cu pitoreștile ceremonii obișnuite la asemenea ocazii, cari încep cu un foarte simplu gest, anume: „când un flăcău apucă pe o fată de peștiman, sau de salba care-i este împrejurul gâtului, care este ca când și-ar cere-o de soție”, continuă cu peșitul, logodna, căsătoria și se termină cu un zdravăn chef după masa de nuntă.

K. nu scapă însă prilejul de a arunca și urâtelor obiceiuri ale lumii civilizate din timpul său, câteva săgeți. Așa, după ce amintește că nimic nu poate fi nou pe lume căci „cinstea-i veche, încât n'o mai găsești pe pământ, patriotismul e vechiu, încât deabia îi mai afli numele în gura procleților, . . . vechi, păraginește de vechi, sunt toate virtuțile și toate vișuirile, până și moda”, găsește totuși că mai e ceva nou, dacă nu pentru toți, cel puțin pentru civilizatele orașe: „Ei bine!” — continuă el — „cu toate aceste chipul meu sc. (de a face curte) este nou, pentrucă este nevinovat, și că pentru oameni civilizați ca dumnia=voastră, numai nevinovăția au mai rămas încă un lucru nou, nevăzut, neauzit”.

Așadar flăcăul, după ce s'a declarat fetei, purcede la împlinirea celorlalte formalități de nuntă. Nu mai cercetează, ca ceilalți de pe la orașe, „d'întăiu câte mii de galbeni, câte moșii, câte suflete de țigani are fata”, fiindcă nu aceasta urmărește el, precum iarăși civilizații orașelor, ce fac curte „lăzii cu galbeni” și nu fetei — ci, din contra, la cununie „mirele și mireasa stau pe un covor subț carele sunt aruncați bani, spre a arăta că calcă în picioare toată mărirea străină, căutând numai fericirea casnică”¹⁾. Mirele trimite deci peșitori cu cimpoeșul în casa fetei, cari printr'o orație alegorică adresată părinților copilei, cer „fiara, carea fiind rușinoasă s'au ascuns în casa lor”. Și acum urmează o scenă hazlie, din care străbate un sănătos umor popular: „părinții răspund că acest fel de fiară n'au venit în casa lor. Însă peșitorii silindu-i mai mult, ei aduc la iveală pre bunica fetei. — Pre aceasta o căutați? — Nu. Și bunica face loc mamei —

¹⁾ „Dacia Literară” ed. II 1859 pag. 37.

Poate pre asta o vreți? — Ba nu. — După mama fetei, scot pre o slujnică urâtă și bătrână, îmbrăcată cu strae stremțuroase. — Ei, asta-i? — Ba nu, ba nu; pentru că fiara noastră este cu părul galben ca aurul, cu ochi ca de șoimi, la piept ca o găscă... etc¹⁾. Părinții n'au încotro și sunt nevoiți să scoată fata „împodobită după putința lor“. Urmează logodna, și'n scurt timp cununia.

La masa mare, care-i așteaptă gata pe nuntașii întorși dela biserică, încep orațiile, anume a unui frate sau rude de a mirelui către însoara, a vătăjelului miresei către mire și părinți, precum și a părinților către tinerii căsătoriți, dându-le totodată și binecuvântarea cari toate se fac cu sinceritate și cinste în aceste sate „unde nebunia înoirilor n'au intrat încă“. Aici K. se îndreaptă contra orașelor, unde „căsătoria este o speculație, binecuvântarea părintească o comedie de răs. fata o marfă adeseori dată pe credit, și cununia o profanație“²⁾.

Și acum, noul chip de a face curte! Foarte simplu! Amorezul, care are voie să-și vadă ibovnica, vine odată pe săptămână, în taină, în noaptea de sâmbătă spre duminică la ea acasă. De-i vara, dânsa iese afară și tinerii stau de vorbă sub un păr; de-i iarnă, flăcăul intră în casă, ambii se urcă pe cuptor unde stau de vorbă până ce „vârful Ceahlăului (suntem doar într'un sat de munte) începe a se albi de lumina zorilor; când flăcăul după o nevinovată noapte, dar nevinovată!, se scoală de lângă ibovnică, își ia gluga și se întoarce în taină acasă“³⁾.

Dar K. încheie cu convingerea că aceste obiceiuri nu-s pentru orășeni: „pentru aceasta trebuie să fie cineva dela munte, ... și noi suntem din Iași, din București. O tempora. o mores“.

Stilul lui K. în afară de unele mici asperități e limpede curgător. Schița cuprinde pas de pas ironii la adresa societății. Reținem locuția: „ce pute a aur, două ceasuri de departe“.

În opera lui K. de orice natură însă, se poate vedea firea-i luptătoare. Oricâteori ia condeiul în mână — și desigur așa va fi fost și când vorbea — strecoară ironii și critici, aspre uneori, dar adevărate, continuându-și lupta contra excrescențelor timpului său, căci acestea îl frământau, cum mărturisește în **Iluzii pierdute**: „când veniam dela Universitate (Berlin), capul îmi era plin de planuri unele

¹⁾ „Dacia Literară“ ediția II 1859 pag. 36.

²⁾ „Dacia Literară“ ediția II 1859 pag. 41.

³⁾ „Dacia Literară“ ediția II 1859 pag. 43.

mai bune decât altele ; voiam prin literatură să prefac năravurile, să introduc în patria mea o nouă viață, noi principii“¹⁾.

Vorbindu-ne de iluziile sale, ne mărturisește că cele literare n'au ținut mult. Cele politice le va trece sub tăcere, „pentru că nimic nu este mai urât de a vorbi... decât de politică. Atât vă voi spune, că înainte de a ajunge încă la Iași, le-am pierdut pre toate“²⁾. Aici se gândește la luptele ce le-a dus cu politicienii timpului, când și-a publicat Istoria Românilor la Berlin. Mai mult ne va vorbi însă despre *iluziile sale pierdute* — în amor.

E greșit însă procedeul acelor ediții ale lui K., cari publică *înătăiul amor* și *Iluzii pierdute* ca schițe aparte și de sine stătătoare ; e drept, ele pot ființa și singure și vor fi înțelese, totuși, împreună ele constituiesc schița *Iluzii pierdute*.

K. ne destăinuiește aici un capitol de dragoste din tinerețea sa. Ne introduce mai întâi însă într'o societate a timpului său, cu totul deosebită de celelalte „strângături și adunături, ce ieșenii binevoiesc a le decora cu nume de societate“, compusă din doamne și domni, cari cu drag se ocupă de literatura națională, ba unii din ei o cultivă chiar și nu „roșesc a pune pe hârtie ideile lor“ ; e deci o societate cu adevărat cultă și demnă.

Ca să înțelegem mai bine importanța acestui fapt ajunge să amintim că tot K. mărturisește în alt loc că „înainte de 10 ani (cam cătră 1830, deci) era rușine de a lua condeiu în mână, spre a compune ceva românește...“.

Deci pătura boierească de atunci disprețuia limba română, considerând-o ca limbă prea ordinară pentru ca să se poată învrednici de „atenția“ acestei boierimi. Copiii erau crescuți în spirit francez, învățând numai franceza. Nici acest lucru nu-l trece cu vederea și cu multă durere K. se plânge că la noi copiii de îndată ce pot vorbi, învață franțuzește, căci „românește n'au trebuință ; vor învăța-o dela țigani“³⁾. Încondeiază apoi o altă stranie apucătură : „de vre dar cineva să-și facă carieră, de vre să se îmbogățească, să-și lepede neamul, să-și uite limba, să se facă Arman, Sârb, Jidan și mai ales Franțuz. O, atunce, numai la auzul neamului său, porțile celor mari ai pământului îi vor fi deschise, masa lor îi va aștepta, punga lor îi va ajuta... Străinul mai ales fiind Franțez trebuie numai să dorească, pentru ca toate

1) M. Kogălniceanu : *Iluzii pierdute* bibl. (mică) Socec nr. 28 pag. 29.

2) Ibidem pag. 28—29.

3) „Dacia Literară ediția II, 1859, pag. 300.

să i se împlinească. Iară de bietul Român, vai de dânsul; moare de foame chiar în patria sa" ¹⁾.

Dar să ne întoarcem la preocupările intelectuale ale societății lui K., patronate de o gazdă care nu era țigancă, deci nu voia să domineze conversația, precum se întâmplă în alte „adunături“, unde astfel de gazde vor să arate prin aceasta că ele cunosc „à fond arta salonului“. În mijlocul conversației e adusă aici *Albina Ro-mânească*. Una din doamne, și Kog. precizează cea mai frumusică, începe să citească o schiță, intitulată „*Iluzii pierdute*“. Se încinge o discuție în jurul acestei teme, hotărându-se ca fiecare din cei prezenți să povestească despre iluziile lor, care apoi dacă vor fi interesante să fie publicate. Vine și rândul lui K., ale cărui *iluzii pierdute*, povestite probabil acolo, formează partea a doua a schiței. Iată-le :

Primii elevi ai unui pension de curând înființat la Iași, au fost M. K. și Niceta, fiica unui profesor. Cu ajutorul lui „*Telemaque*“ și al „*Calipsei*“ și-au dat a înțelege dragostea reciprocă, până ce această dragoste s'a desvăluit la primul rendez-vous, în urma unei declarații de dragoste, care l-a costat „trei zile de muncă și sudoare“. Idila se termină curând, Niceta trimițându-i prin „hârca ei de caméristă“ o inimă de zahăr străpunsă de bolduri în loc de sulți. Cum l-a impresionat pe K. acest gest, cetim din următorul pasagiu : „Mi-i cu neputință să vă spun turbarea ce am simțit într'acel grozav minut. Amorul meu atât de curat, de platonice, pe care în imaginația mea îl făcusem atât de poetic să-l văd surpat prin o iluzie așa de prozaică, prin o zaharica scoasă din sânul unei mule, unei arătări ! ²⁾. Niceta pe care o socoteam așa de îngerească, așa de înaltă în ideie, așa de delicată, să se slujească de o figură întrebuințată cel mult de băcălițele de pe Podul-Lung“.

Acestea sunt *iluziile pierdute* și întâiul amor al lui K. Schița își are valoarea, întâi că ne aduce câteva amănunte din viața lui K., apoi pentru că ne zugrăvește adecvat societatea ieșană: bărbați și femei, socotindu-se fiecare „fenixul sexului său“. Și citez : „bărbații se socot diplomați, artiști, până și oameni cu duh, până și patrioți și oameni cinstiți. Damele asemeni, mai ales acele cari au fost până la Viena, sau măcar până la Lemberg, se socot cele întâi dame din

¹⁾ „*Dacia Literară*“, ediția II, 1859, pag. 296.

²⁾ Căci camerista Nicetei era, cum spune în alt loc, „scârnăvă, gheboasă, numai cu un ochi, mioapă și... mută“.

lume ; se socot cu duh, cu talent, cu frumusețe . . .“, dar care frumusețe le vine în realitate în cutioare dela Paris.

Povestitor de talent, K. pătrunde și'n amănuntele sufletului omenesc. Reușește să redea sentimentele care stăpânesc „copilul ce trece ca să facă loc tânărului“ : „Natura începuse a se arăta pentru mine mai frumoasă ; zorile răsăritului și crepusculul apusului sf. soare aveau pentru mine un farmec ce nu simțisem încă dinaintea nici unei din măreșile priveliști ce D-zeu a așezat ; glasul privighitorilor avea note mai melodioase ; inima-mi începuse a simți. Când vedeam o femeie, numai ceva să fi fost frumușică, pentrucă totdeauna am avut o mare slăbiciune pentru frumusețe, un foc necunoscut îmi aprindea tot sângele, carele mi se repezea la cap : puțin după aceea turburare, mă simțiam stăpânit de leșin total . . .“.

Cunoscându-l așa slab de înger, nu ne va surprinde că la primul rendez-vous, în camera Necetei, unde o aștepta mai mult în chinuri decât cu dor, nu se va comporta mai eroic : „ușa se deschise și Neceta se arată. Atunci nu mai știui ce fac ; mai mult din neputință decât din voință, genunchile mi se îndoiră și picai dinaintea ei . . .“.

Ca să ilustrăm mai bine felul cum știe să zugrăvească amănuntele sufletești ale duor amorezi, în cazul acesta, cu mijloace simple, cităm mai departe : „cu o expresie nespūsă de fericire mă uitam în frumoșii ei ochi, țintii asupra mea. Ea se plecă și mă sărută pe frunte. Era cu un an mai mare decât mine, și cu mâna sa îmi da părul depe cap în lături. În sfârșit după o contemplare mută de vreo câteva minute, eu rostii aceste cuvinte — tot din întâmplările lui Ulise — *ma Calipso* ; și ea cu un glas dulce ca zefirul primăverii îmi răspunse — *mon-Telemaque*“.

Spiritul fin nu lipsește. Zugrăvind chipul „de înger“ al Nicetei, înșiră o serie de calificative și gingășii, și încheie : „glasul ei trebuia să fie mai dulce decât a Serafimilor ; trebuia zic, pentrucă până acum n'am auzit încă glasul unui Serafim, prin urmare nu pot judeca dacă-i dulce sau ba . . .“, sau „Sprâncenile ei erau negre și ochii albaștri, judecați dar ce minune de fată era . . .“ etc. Ironia lui mai are însă și alte obiective, d. p. publicul acelui timp, de care-i *încântat*, căci „așa de învățat ca al nostru“ nu se află nicăiri deși „nu e abonat la vreo foaie românească“ ; apoi poezia românească despre care zice : „săracilor fete, voi cari sunteți poezia vieții noastre, căci în cărțile poeziilor noștri numai poezie nu se găsește . . .“ — deci printr'o inter-

pretare specifică, nici „fete“ nu există — ; sau, în sfârșit, clasa de sus, cu care ocazie trecând la filologie derivă pe *boieri* din *boi*.

Ideile pentru faptele lui mărețe le nutria încă din tinerețe. Cu privire la desrobirea ȝiganilor, putem cita următorul pasagiu, încă din 1841 : „Și după cum este știut, civilizația este departe de o țară unde se află oameni ce pot zice ziua mare, astăzi am vândut sau am cumpărat atâtea suflete de ȝigani“. Și grija pentru acești ȝigani e atât de mare încât le zice „*suflete*“ și nu *trupuri*, cum face cu alții, când precizează d. p. că în Iași locuiesc „optzeci de mii de trupuri, dar nici măcar zece suflete“. La fel, în altă lucrare, când vorbind de regatul provincialilor, zice că el „cuprinde peste un milion și o sută de mii de trupuri — nu zic suflete“.

Ura contra străinilor și-o exprimă — ca și Eminescu — chiar în literatură ; când înșiră populația Iașilor, spune că locuiesc afară de Români : „Armeni, cai, jidani, câni, ȝigani, boi . . .“ etc. Contra evreilor se mai înverșunează în scrierile sale ; d. p. în *Noul chip de a face curte*, unde zice : „să strângi bani . . . dela jidovi, odată plaga Egiptului, și acum a Moldovei . . .“ ¹⁾.

Pierzând de timpuriu iluziile politice, nu va găsi aprecieri laudabile pentru politică sau pentru cei ce se îndeletnicesc cu dânsa. Și iarăși dăm aici de idei de eminentă actualitate, cari ni-l reamintesc pe Eminescu. Kogălniceanu scrie rânduri splendide, de ex. : „vrei să știi cât trage un patriot moldovenesc ? Cât n'a fi în slujbă, te va asurzi cu numele de patrie, cu jertfe pentru patrie, cu îmbunătățiri pentru patrie. Acum pune-l în slujbă, sau, cum zice dumnealui, în *chiverniseală*, și mult după trei luni te vei încredința că singura jertfă, și singura îmbunătățire ce a făcut patriei, a fost să jertfească o pungă deșartă pentru o pungă plină, și să-și îmbunătățeze echipajul, adică butca și caii.

Expresiile plastice și originale nu lipsesc. Cutare cucoană, certitoare dragă Doamne : „citea cu colțul ochiului o carte“. Apoi imprecăția : „Să n'am parte de nimică, să nu găsesc niciodată scaun la teatru, capul să nu mi se razime niciodată pe sânul unei femei, să nu-mi vie niciodată droșca la deal unde șed, soarele să nu aibă raze pentru mine, vânatul să nu iasă niciodată înaintea puștii mele . . .“ etc. ca'n blestemul lui Arghezi, parodiat de Topârceanu.

Dar mai presus de toate să reținem caracterizarea Iașilor — oraș

¹⁾ „Dacia Literară“, ediția II-a, 1859, pag. 34.

de provincie — caracterizare care se potrivește pentru orașele provinciale : ...„și mai ales în capitala miniatură a noastră, în acest oraș de sticlă, unde se știe tot ce se face, și însuși ce nu se face“.

Limba poate fi interesantă, și'n genul pumnulismului (de mai târziu), *conglăsuire* sau *simfjimentalitate*, etc. Topica, amintește uneori limba arhaică : „a căreia nu ți-o spune numele“ ; alte ori pare a sta sub influența limbii germane, cu verbul la urmă : „când rândul meu veni“, etc. Și'n sfârșit unele asperități „făcu mari pasuri“, „o descriere ... de acele buze“ ; barbarismul „quartir“ ; — asperități cari însă sunt prea mici pentru a reduce valoarea schiței.

(Urmează)

Em. Haivas

Vitrina cărții

Struttura spirituale e linguistica del mondo neolatino di Leonardo Olschki, Bari-Laterza e Figli, 1935 pag. 222. (Biblioteca di Cultura moderna. — Printre recentele publicații din domeniul filologiei romane în Italia e și cartea d-lui Olschki, fost prof. la Univ. din Heidelberg. Cartea aceasta prezintă pentru noi Românii un interes aparte, derivat din felul cum acest filolog știe să se pună în slujba revizionismului și să-l propage chiar și acolo, unde alți prieteni seculari ne sapă prin fel și fel de mijloace. Nu ne interesează atât de mult de cine și pentru ce a fost pus să facă lucrul acesta, cât procedeul nepermis unui om de știință, procedeu care nu poate fi justificat decât printr'o vădită lipsă de informație asupra celor expuse despre poporul românesc și cultura românească.

Din cele 222 de pagini, a crezut că e suficient să sacrifice două, și nici acele depline, limbii și culturii noastre, în timp ce populației care vorbește limba reto-romană, știut de toți ca fiind o națiune fără un mare trecut cultural-istoric, și fără perspective de viitor ce l-ar fi îndreptățit pe autor la atâtă atenție, i-a dedicat mai mult de opt pagini. Dar nu după numărul paginilor d-lui Olschki se măsoară cultura, civilizația și energiile spirituale ale unui popor....

Nu mă voi ocupa de părerile și argumentele discutate în capitolele dedicate celorlalte țări neolatine, lăsând aceasta pe seama celor competenți, ci voi arăta numai unele absurdități, cari au putut fi scrise de un romanist cu privire la poporul român.

Autorul vrea să arate dela început ce influență dezastruoasă a avut religia ortodoxă asupra dezvoltării limbii și culturii noastre. Nu atribuie din primul moment introducerea de cuvinte străine în limba românească despărțirii milenare de restul latinității, despărțire care tocmai a făcut să cădem sub influența popoarelor înconjurătoare, atât din punct de vedere lingvistic cât și religios. Greșește atunci când susține că din punct de vedere religios noi am fost orientați și spre Moscova (nu numai spre Bizanț). Dacă se poate vorbi de o asemenea orientare, în orice caz, ea a fost de puțină însemnătate față de legăturile pe cari le-am avut cu alte centre, ca de pildă Kievul, în ce privește lumea rusească. Și iar trebui să amintim c'au fost chiar timpuri când Principatele noastre erau puncte de atracție sau, au deținut un rol însemnat în istoria ortodoxismului. (Vremea lui Vasile Lupu și Constantin Brâncoveanu). Autorul n'are însă numai greșeli, ci aduce și grave insulte poporului român, socotindu-l un „popolo povero e privo di energie spirituali intrinseche” (sărac și lipsit de energii spirituale intrinseci). Iată afirmația sau a unui om care scrie din ură ori interes, sau a unui om care habar n'are de cultura românească, cultură, care oricât de puțin răspândită ar fi în străinătate, totuși e recunoscută și apreciată de mulți străini la justa ei valoare.

Iar cât privește „energiile spirituale” ale poporului românesc, destui străini de valoare, cari au trecut prin țara noastră, au vorbit măgulitor de aceste calități. Și pentru acei ce totuși s'ar îndoi de aceste însușiri, e de ajuns să amintim, că mari personalități din istoria popoarelor vecine nouă, au fost de origine românească. Nu energia ne-a lipsit prin urmare, ci posibilitatea de a ne-o valorifica în felul cum și-au valorificat-o celelalte popoare neolatine, împrejurările în care s'a dezvoltat poporul românesc fiind foarte puțin favorabile în comparație cu ale celorlalte. Această latinătate orientală a rămas dela un timp fără organizație superioară de stat, prin urmare și fără cultură superioară. Iar când a ajuns să se constituie în state ceva mai puternice, a trebuit să lupte pentru menținerea independenței. Adăugăm că această luptă a fost până la un punct și o apărare a popoarelor din apus față de o năvălire ca cea turcească.

Arătând că despărțirea milenară și orientarea religioasă către centre neolatine, au avut ca urmare împetritirea limbii românești cu atâtea elemente străine, amintește de „pochi e rozzi testi letterari” de la începutul scrisului românesc; fapt e însă că aceste texte, chiar

dacă sunt puține, nu sunt întotdeauna „grosolane“ și umplute cu tot ce vrei. Își dă seama de aceasta cine citește câteva pagini din literatura românească veche.

Fraza „l'unità di lingua che esattamente da cento anni in qua si è andata abbastanza rapidamente formando è stata favorita dalla relativa uniformità grammaticale del daco-romeno, parlato dalle diverse popolazioni che i trattati del 1919 hanno riunite entro i loro nuovi confini“ e obscură. Probabil că atunci când vorbește de unitatea limbii, care s'a format de o sută de ani încoace, se gândește la limba literară. Dacă în acest caz fraza devine clară, atunci afirmă un *non-sens* ! Căci, dacă dialectele sunt foarte asemănătoare, atunci și limba literară nu poate fi decât unitară dela începutul dezvoltării ei. Și'n adevăr unitatea limbii noastre literare există încă dela începutul scrisului românesc și nu de o sută de ani.

E la loc nepotrivit și afirmat cu multă ușurință, ca să nu zicem tendențios, acel „diverse popolazioni“ din moment ce autorul vorbește numai de populația de limbă românească. Se înțelege dela sine că unitatea limbii românești nu s'ar fi putut forma dacă uniformitatea sub-dialectelor dacoromânești ar fi fost numai gramaticală, cum spune autorul. Limba constă și din lexic nu numai din gramatică, și prin urmare, dacă afirmi ca d-l Olschki că unitatea limbii literare se datorește uniformității dialectelor, această uniformitate trebuie să fie — după cum și este — și de ordin lexical. În orice caz, din redactarea acestei fraze se poate vedea cât de *superficial* scrie d-l Olschki. Iar uniformitatea sub-dialectelor dacoromâne nu e relativă, ci e mai mare decât a dialectelor oricărei limbi romanice. Chiar dacă luăm în considerare și celelalte dialecte românești (din sudul Dunării) unitatea întregii noastre limbi, e cu mult mai mare decât a celorlalte limbi romanice, după cum se poate vedea din Al Philippide, *Originea Românilor* vol. II.

D-l Olschki afirmă apoi că dialectul aromân și istro-român e vorbit de o populație cu totul rurală. Afirmatie deasemenea falsă, căci după cum se știe, această populație este alcătuită în bună parte din negustori și meseriași.

Amintește în treacăt de problema continuității elementului latin în Dacia. D=sa crede că „centrul de expansiune al limbii românești, n'a fost cum în general se crede Dacia romană, ci acea fâșie de teritoriu, care se întinde între Niș și Sofia, la miazăzi de Dunăre. Nu există deci continuitate teritorială între târzia și scurta colonizare

romană și actuala Românie recolonizată de un popor *semi-nomad* la origine, împrăștiat fără nici o legătură și contact reciproc în mici nuclee, între Marea Adriatică și Marea Neagră". Afirmă chiar că ultimele studii au demonstrat aceasta; totuși în nota dela pag. 33, în care citează studiul recent al prof. Friedwagner, „Ueber die Sprache und Heimat der Rumänen in ihrer Frühzeit", adaugă: „è questione difficile e sempre ancora discussa". Deci cum se împacă această afirmație cu cea de mai sus?

Pasagiile citate, unde autorul se contrazice într-o chestiune fundamentală, arată și atenția cu care lucrează d=sa. De altfel ultimele studii n'au dovedit că numai teritoriul cuprins între Niș și Sofia este de baștină al Românilor. Aceste cercetări admit un teritoriu cu mult mai întins (Pușcariu, Philippide și Drăgan).

Nu știu precis ce înțelege autorul prin popor *semi-nomad*, cum îi socotește pe Români în primele lor timpuri. Păstoritul, preocuparea principală a Românilor din acel timp, nu poate fi socotită ca nomadism — după cercetările făcute de O. Densușianu — pentru că păstorii dacă migrează, migrează numai în interiorul unui anumit teritoriu și prin urmare sunt legați și ei de pământ, lucru care — după cât se știe — nu se întâmplă cu nomazii...

Că autorul n'a scris cu obiectivitate aceste pagini privitoare la Români, se poate vedea și din fraza următoare: „Nimeni nu va contesta acelui popor mândria de a se simți latin", după care urmează, „dar nu putem neglija faptul că recentul și rapidul împrumut de cultură occidentală, mai mult parizian decât roman e în vădit contrast cu tradițiile de viață balcanică și de cult oriental, cărora le rămân credincioase masele". Din tonul acestei fraze se vede destul resentiment față de poporul român.

Această mândrie — exagerată oarecum pe vremuri — azi nu mai există. Latinitatea noastră e un fapt asupra căruia nu mai încap astăzi discuții; ea a fost — într-o formă cam exagerată — o idee că-ăuzitoare în secolul trecut, în secolul nostru însă această latinitate se înțelege altfel, sau cel puțin cercetările științifice o înțeleg cu totul altfel decât o parte din opinia publică românească, care păstrează încă ceva din concepția veacului precedent. Dacă ne simțim latini, ne simțim fiindcă limba ni-i latină, iar nu pentru motivul că noi Români am fi din punct de vedere antropologic și psihic la fel cu latinii. De altfel nici un popor romanic nu-și poate susține latinitatea în felul acesta.

E adevărat că poporul românesc n'are o continuitate directă a

culturii latine și c'a suferit târziu influența *umanismului* ; e adevărat apoi că el a avut primul „*contact fecund*“ cu Europa occidentală în epoca liberalismului, iar cultura noastră a primit mai mult din cea franceză, dar pentru aceasta nu e nici decum „*difficile imagine e invinduire*“ latinitatea poporului românesc.

În adevăr, la cultura latină s'au putut adăpa 'popoare de altă rasă și limbă decât cea neo-latină, cum s'a și întâmplat, dar aceasta nu înseamnă că acele popoare sunt latine. După concluziile d-lui Olschki ar urma că Ungurii sunt mai latini decât Românii ! Iar dacă cultura românească e mai mult de origine franceză (franceză și nu pariziană cum spune autorul, tot intenționat), se explică tocmai prin prestigiul îndreptățit ce avea această cultură în trecut.

Nu ne putem dumiri apoi pentru ce trebuia să spună că această cultură e „în vădit contrast cu tradițiile de viață balcanică și de cult oriental“. Oriunde cultura superioară a înlocuit una inferioară, *populară*, s'ar putea spune, oriunde a putut exista un asemenea contrast.

Ca încheiere a acestor două pagini dedicate poporului și limbii românești, autorul spune : „Din latinitatea sa antică, România nu posedă altă moștenire decât structura gramaticală a limbii sale, singura legătură fundamentală care o unește cu lumea romanică“. Evidențiind aceeași greșală pe care am arătat-o mai înainte, că nu numai gramatica arată latinitatea limbii românești, ci și lexicul, îi punem autorului următoarea întrebare : care altă probă pentru latinitatea României poate fi mai puternică decât limba ? Mai mult, ce altă probă mai puternică avem pentru latinitatea Franței sau a Spaniei decât latinitatea graiurilor din aceste țări ? Cultura spirituală poate fi asimilată foarte ușor și de neamuri cari vorbesc alte idiomuri decât cele romanice. Și tocmai faptul că poporul român vorbește o limbă neo-latină, prilejuește apropierea spirituală și de alt ordin a Românilor mai mult de popoarele de origine latină decât cele de origine slavă sau germanică, deși suntem despărțiți de restul lumii neo-latine și deși ne învecinăm cu popoare slave și am avut în cursul veacurilor raporturi și cu cele germanice.

Latinitatea limbii a dat dela un anumit moment, un nou sens istoriei culturale și politice a Românilor.

Și ca să nu se creadă că aceste insulte aduse poporului românesc, vin din partea unui Italian (dat fiind că lucrarea este scrisă în italiană și tipărită în Italia) informăm publicul românesc că acest Leonardo (!) nu-i decât un *Evreu* exilat, pripășit în Italia !...

Teodor Onciulencu

Multe și mărunte...

Aceeași erezie antineologistă! — Aceeași ieftină și regretabilă erezie antineologistă chiar și'n cruciada pe care d-l prof. D. Mărăcineanu (rev. „Extemporal“, București An. I, Nr. 2, 1936, pag. 39 și urm.) — cu drept cuvânt — o pornește împotriva „ageamiului“ Timoleon Pisani dela „Universul“! D-l Mărăcineanu crede d. p. că circulația neologismelor ar fi foarte redusă. „Sânt obișnuite (neologisme) într'o vorbire ușoară (sic)“. Pot fi ele „înlăturate?“ — se întreabă d-l Mărăcineanu. „Poate da, poate nu. Dar e un stil obișnuit în lumea birourilor (sic). Fără (sic) literatură (sic)“! Sapiențiat! Și fiindcă d-l Mărăcineanu crede că cutari neologisme (*aplomb* și *clarvoiant*), „scăpate printr'un inexplicabil necontrol“ într'o conferință rostită la Radio—București, sunt „cu totul regretabile la un scriitor român get-beget cum e Leca Morariu“, ținem să lămurim că, precum dovedește conferința cu pricina, publicată în rev. „Freamătul literar“ (Siret), Nr. 1—3, 1936, între neologismele pe cari le-a întrebuințat Leca Morariu nu se găsesc (cum mistifică d-l T. Pisani în „Universul“, Nr. 72 din 13 Martie 1936) speciemenle *cafandrisism* (?) și *clarvoiant*, ci exemplarele neologice, pe cari Leca Morariu (nefiind un Arhimandrit Iuliu Scriban, ci, din contra, autorul eseului *Erezia anti-neologistă*, Suceava 1926) le va utiliza cu elan la orice ocazie binevenită: *introspecție*, *scafandrisism* (derivat din *scafandru*!) și *aplomb*! L. M.

Atențiune! În Nrul viitor onor. noștri restanțieri urmează să fie avansați la ipostazul de PARAZIȚI CULTURALI!

CRONICĂ

Lectorat de limba română la Universitatea din Florența. — Din îndemnul d-lui prof. Giulio Bertoni, membru al Academiei Italiene și președinte al Asociației italo-române, și la propunerea d-lui prof. Carlo Battisti, — Universitatea florentină a înființat un lectorat de limba română. În ziua de 23 Ian. a. c., titularul acestui lectorat, d-l Dr. George Caragață, elev al profesorilor G. Ibrăilleanu, Al. Philippide, Georgi Pascu, Iorgu Iordan dela Universitatea din Iași și al lui G. Bertoni, sub călăuzirea căruia a realizat una din cele mai frumoase lucrări lingvistice de doctorat, „Pluralele — ora în limba română și italiană“, teză susținută *magna cum laude* la Universitatea

din Roma, — și-a inaugurat cursurile, vorbind despre „Însemnătatea limbii române pentru lingvistica romanică“. Prietenia italo-română se consolidează deci temeinic. Ca și d-l prof. Claudiu Isopescu, ale cărui distinse rezultate aduc anual reală ofrandă pentru *expansiunea noastră culturală* în străinătate (Nu se îndoiască nimeni! E vorba de expansiune culturală în sensul propriu al expresiei), sperăm că și d-l Caragață va urma aceeaș pildă.

Petru Iroaie

*

Răboj. — În gazeta „Răsunetul“ (Lugoj) An. XV Nr. 20 din 10 Mai 1936 inimosul Victor P. Costa cere, cu tot dreptul, ca una din stradele Lugojului să fie învrednicită cu numele „Ciprian Porumbescu“. — Informații utile în foiletonul care spicuiește o conferință a păr. Petre Popescu *Despre trecutul Românilor din Mănăstioara* („Glasul Bucovinei“, 1935, Nr. 4650). — Festivalul *Ligii Culturale* secția Fălticeni, dat la Cernăuți în 24 Mai 1936, cu corul d-lui Tocariu și cu româneștile voroave ale d-lor Tatos și Dr. Rădulescu, a fost cinstit și prin zicerile din fluier și din glas ale meșterului nostru folclorist *Alex. Vasiliu* dela Tătăruși jud. Baia. — Revistele: Uimitoare în regularitatea apariției, în proporții și'n excelență-i redactare e „Țara Bârsei“ a lui Axentie Banciu, nu a cutărei *Astre*; aceeași viguroasă, recteliniară atitudine integral-românească și amploare de reală știință sociologică în „Insemnări sociologice“ ale d-lui Traian Brăilean; arhivrednică continuare și chiar evoluare a revistei „Roma“, pe care ne-o dădea Ramiro Ortiz, în „Studii italiene“ ale d-lui Alex. Marcu, ajunse acum la vol. II 1935; între revistele bucovinene se impune prin sobrietatea selecționării „Freamățul literar“ (dela Siret) al d-lui Nicodim Ițcuș; Iașul, „oraș al tăcerilor“ (cum îl prohodesc unii), Iașul „oraș al scriitorilor“ (cum îi zice Mihail Sadoveanu), Iașul, „hrisov îngălbenit, uscat și prăfuit, deschis pe pupitrul dealurilor cu un fragment de istorie, sub privirea albastră a melancolicului cer moldovean“ (Ionel Teodoreanu), ne dăruiește prin M. Sadoveanu, G. Topârceanu și Gr. T. Topa acele atât de bogat-pârguite „Insemnări ieșene“, — încât ni-e teamă să nu ne trezim și cu ele duse pe urma *Convorbirilor literare* și ale *Vieții românești*... Dar ne bizuim pe Stejarul din Dealul-Copoului!... — Și-or avea deci și uitații noștri Istro-Români luminători din sângele lor! A început a se înfăptui visul revistei ¹⁾ „Făt-frumos“, de-a aduce copii istro-români la școlile

¹⁾ Cf. Leca Morariu, *Muzeul Porumbescu* 1934, pag. 4 nota 3 stânga.

din România ! Prin străduința distinsului filolog Dr. Sever Pop, copilandrii Domenico Țvețici (din Susn'evița) și Ive Doricici (din Jeian) învață azi carte românească la școala Normală din Cluj. Iar tradiția naționalistă a Ardealului e de bună seamă destulă cheazășie pentru sigura îndrumare a celor doi viitori Andrei Glavini pe cari ni-i dorim . . . — Din osârdia aceluiaș minunat neastâmpăr al lui Ștefan Pavelescu, *Ionel Teodoreanu*, în curs de numai o lună, a fascinat publicul Sucevean, chiar de două ori cu superbe d-sale conferințe. Surpriza ședinței din 19 Mai a fost că autorul lui *Lorelei* arăta de ce Românii nu pot avea (?!) un roman de structură universală. — Continuându-și generoasa tradiție afirmată la Cernăuți cu concertele Carlo Zecchi (pian) și Nerio Brunelli (violoncel) la 31 Ian. 1934, apoi Enrico Mainardi (violoncel) la 29 Nov. 1934, *Institutul de Cultură italiană* dela București ne-a surprins la Cernăuți chiar și'n toiul frământului abisinian de grea cumpănă — cu concertul superbului violonist Enrico Campaiola (la 31 Martie 1936). Pasionată *Sonată Kreutzer* mai rar să-și afle un atât de adecvat interpret. — Mare în-drăzneală ! Ca fără permisiunea redacțiilor „Adeverul“, „Dimineata“, „Zorile“, „Credința“, „Czernowitzer Morgenblatt“ (și cealaltă lectură cotidiană a Românilor inconștienți), să duci tu, Italie, până la capăt durdura abisiniană ! . . .

*

„Cisla“ lui C. Porumbescu. — Sub epocala cârmuire a lui Ștefan Pavelescu, soc. „C. Porumbescu“ (Suceava), își continuă generoasa operă de desmormântare a ineditelor lui C. Porumbescu, publicând, cu occidentala tehnică a *Scrisului Românesc* Craiova, Fascic. a XII-a *Din compozițiunile lui Ciprian Porumbescu: Cisla „Scenă muzicală comică“*. Rămâne acuma să vedem cine va fi harnic să ne dea această *Cislă* a satului bucovinean de sub regimul austriac, această *Cislă* document istoric oarecum, în acea interpretare scenică, cu ajutorul căreia dânsa s'ar putea îndeobște impune.

*

Recidivele mitropolitului Visarion. — Când s'a „ales“ mitropolit Bucovinei, — și abia „ales“, acolo, chiar în forfota acelei . . . „alegeri“, se știe ce surprize a improvizat mitropolitul Visarion Puiu ! Circula și-o legendă asupra vrednicei sincerități a lui N. Iorga față de acele nesăbuite bruftuiri de atunci. Iar „Gazeta Bucovinenilor“ (Nr. 22 din 25 Oct. 1935) însemna, cu legitimă tresărire : „cuvintele

cler amorțit, grandiosul palat (mitropolitan dela Cernăuți) *trist și pustiu, pentru că institutul teologic local* (recte Facultatea de teologie!) *n'a pregătit încă personalul care să adauge la strălucirea arhitectonică* au produs uimire și îngrijorare". Abia descălecat la Cernăuți, acelaș Visarion mitropolit, în Adunarea eparhială din 4 Dec. 1935 nu s'a desmințit: „Facultatea de teologie (dela Cernăuți...) are într'un trecut nu tocmai depărtat, foarte frumoase pagini de activitate", iar „astăzi nu se bucură de renumele anilor trecuți" — a zis neofitul înscăunat! — S'a întrebat atunci toată lumea doar atât: *de unde* cea mare competență critică... Recent, de ziua Cărții (25 Mai 1936), la Universitatea Cernăuțeană, într'un „cuvânt adresat d=lor profesori", acelaș, mereu acelaș Visarion, a glăsuیت textual: „Nimeni nu face nimic pentru studențimea Cernăuțeană". Zi, pentru criticomania păr. Visarion neagră! Răspunsul, servit chiar atunci, prompt, făios, doboritor, cu cea mai preciză documentare istorică și chiar cu fapta înalte. Culturalități bucovinene, acea magistrală *Expoziție a cărții* teologice și preoțești din Bucovina, a fost singurul binemeritat răspuns (bubuit și cu tunete de aplauze) și pentru „alegerea" dela București, și pentru Adunarea eparhială din 4 Dec., și pentru „desmățul (!) studențimii universitare dela Cernăuți!" Dar — a doua zi, în Congresul preoților dela Cernăuți, exact acelaș Visarion, înarmându-se cu duhul acelei specifice blândeți, care=i mare cu cei mici și mică cu cei mari, aruncă întregului, venerabilului sobor de preoți duhovnicescul cuvânt: „Nimic n'ați lucrat! Nimic nu lucrați! N'am cu cine lucra!" — S'a întâmplat însă atunci ceea ce era fatal să se întâmple. Că unul dintre acei mucenici ai salarelor neplătite cu anii — deși numai salare de gardieni publici... — a găsit cuvenitul răspuns: „Ba lucrăm, părinte mitropolit! Lucrăm de ne spetim! Dovadă pumnii noștri bătătoriți cu degete boacăne ca de țărani, și nu Doamne=păzește *cu unghiile lustruite!*... Și ne istovim lucrând, de ne=a năpădit pretimpuria cărunteță, pe care însă nicidecum n'o socotim scandală și rușine, ci mai vârtos o primim ca semn al trudelor noastre și *nici cu un fel de chip nu ne aflăm a o tăinuī nice a o măscări!*..."

*

Curmarea unui austriacism. — Suceava, geloasă de mărirea ei de altădată, când (după mărfuria lui Dimitrie Cantemir) avea 40 bi-serici de piatră și mai multe de lemn¹⁾, și=a redobândit un drept

¹⁾ Cf. Leca Morariu, *Un cântăreț al Sucevii: T. Robeanu* 1926, 14.

istoric : Biserica Învierii Domnului, ctitorie a Măriei-Sale Elena lui Petru Rareș, a reintrat cu ziua de 23 Mai 1936 în stăpânirea legii ortodoxe-românești. E aceasta o biruință morală și a revistei „Făt-frumos“, care, în chiar primul ei an de apariție, publica în Suplimentul la Nr. 3/1926 inscripția votivă a vremelnice-înstrăinatei ctitorii, cu următoarea însemnare : „Pisania bisericii Învierii Domnului (Suceava), zidită la 1550 de Elena Doamna lui Petru Rareș, — pisanie publicată acum întâiaș dată, pentruca să ne fie aminte că moldovenească e această ctitorie rășluită în 1782 (din porunca lui Iosif al II-lea) pentru romano-catolicii Austriei și cedată apoi (cu ce drept și până când ???) de romano-catolicii Sucevii, când la 1836 își aveau acu actuala lor biserică romano-catolică nemțească, Rutenilor uniți ! . . .“

Sfințită din nou (la 24 Mai 1936) și deci izbăvită de cei 154 ani de păpistășenie, biserica Elenei Doamna intră acum într'al 233-lea an de ortodoxie, menită fiind — ispășitor simbol ! — pentru ostașii României din garnizoana Sucevii.

*

Crainici ai culturalității bucovinene. — Alți doi crainici ai culturalității bucovinene s'au învrednicit a se înșira printre membrii Academiei Române : d-nii *Vasile Grecu* și *Ilie E. Torouțiu*. Cinste lor și mulțumită a Bucovinei cinstită prin ei !

*

„Unde merge soc. „Meseriașul Român“ dela Cernăuți ?“ — .. se întreba deunăzi meschinăria unui anonim în „Universul“ Nr. 131 din 14 Mai 1936. *Unde ?* Deadreptul la triumful Concertului dela Radio-București și la Concertul dela Ateneul român din București ! Mai binevenit răspuns nici că se putea ! Dar până să facem definitivă înfierare a acelei lașe insinuări gazetărești, împotriva căreia nu există apel la nici una dintre pagodele marelor cotidiane, ripoterul lor provincial fiind, se vede, *tabu*, iar idoli ca alde Stelian Popescu, sau Popescu-Necșești, sau Pamfil Șeicaru neîntinzându-se la sfat decât cu ai lor .., până deci să răspundem cu *Istoricul soc. Meseriașilor* (1932), scris de aprigul animator meserieșesc Dr. Aurel Morariu, și până să antologiem din cele 7 *Rapoarte de activitate* ale soc. M. R. (apărute din 1929 până'n 1936) atâtea uimitoare fapte economice și culturale ale acestor meseriași români, cari, sfidând *zdreanța* roșie, poartă astăzi cântec românesc prin Capitala

Țării, — ne mărginim a întreba : Cine, în *întreaga Bucovină*, e azi mai constructiv economicște decât soc. „Mes. Rom.“, crescătoare a atâtor meseriași români cari cuceresc acum piața Cernăuților, — decât soc. „M. R.“ care s'a înfipt în hotarul Țării, la Costrujeni pe Nistru, cu ferma sa model, — decât soc. „M. R.“ care s'a împlântat chiar în inima jidovitului Cernăuți cu Cooperativa ¹⁾ „Mes. Rom. ? “

*

Expansiune culturală. — Impozantul Cor al Școalelor normale din Cernăuți organizat și dirijat de reputatul Alex. Zavulovici, după ce mai toată stagiunea 1935/36 ne-a servit-o cu spornica sa colaboreare (concertând la Cernăuți d. p. la Festivalul ceho-slovac din Oct. 1935, la Liga culturală în 24 Ian., la sărbătorirea lui Zece Mai, la „Cultul eroilor“, la „Trezvia“, în 7 Iunie c., și dându-ne în Teatrul Național din Cernăuți și acel prodigios Sobor de colinde din 20 Dec. 1935), și după ce — alături de Corul „Meseriașul Român“ ne-a amintit că la Cernăuți mai e îngăduit și cântecul românesc, animat de acelaș devotament al lui Alex. Zavulovici, și-a reluat bunul obicei al turneelor, descălecând în 4 Iunie c. la Hotin cu un magnific concert. În program piese de C. Baci, A. Benă, I. Movilă, I. Mureșanu, S. Nicolescu (masiva *Tropotită*), neuitatul bucovinean Dionisie Para, A. Popovici, Al. Zavulovici (membru al soc. compozitorilor români și compozitor fixat astăzi și'n programele microfonului român), Al. I. Zirra, A. Castaldi și F. Gevaert. Câteva piese solo a executat cunoscutul G. Folescu al Bucovinei, d-l Dim. Staroșciuc, care deunăzi și-a inaugurat și debutul la Radio-București. La pian cu aceeași vervă de totdeauna d-ra Fr. Zadobrovschi. Iar Hotinenii retrăiau în sfârșit clipe de moldovenie, cum nu le-au mai fost trăit dela descinderile basarabene ale Teatrului Național din Cernăuți încoace.

*

Stavru Tarasov la Cernăuți. — Întâi, vrednic de reținut e cu ce discreție — fără precedent — și-a făcut apariția la Cernăuți Stavru

¹⁾ Cooperativă care înflorește, deși e încă mereu ocolită de cei ce mai ales ar trebui s'o îndrăgească, — căpeteniile autorităților noastre : Mitropolia, Prefectura județului, Prefectura poliției, Școlile, Comandamentele militare etc. Dar Cooperativa „M. R.“ va birui și fără de năîngia, sperăm trecătoare . . . a acestora, — bucurându-se de devotamentul unor oameni de ispravă ca d-l prof. Eusebie Jemna, d-l avocat Numitor Liteanu, d-l dir. Gh. Voevitca și ceilalți ale căror nume nu vom pregeta de a le publica.

Tarasov. Omul profundelor tăceri și izolări din Delta, pictorul Dobrogei celei învăluite în veacuri de taină, îndrăgostitul tonurilor moi și minore, — par'că nici nu ni se putea prezenta altfel. Deși măestrul atâtor soboruri artistice, desfășurate în marile centre ale Țării, avea dreptul să-și organizeze altfel de descindere în pământul Bucovinei; mai ales că venia în semnul unei întregi Provincii.

Colecția de *Motive Dobrogene* din saloanele *Societății pentru Cultură* a fost de fapt o prelungă vibrare dobrogeană. Ba te întrebi cum de cutare piesă a evadat din marele muzeu al Dobrogei, unde nu poate absenta. Chiar și portretele — numai trei! — adevărate sinteze etnografice. Dar când, mai presus de etnografismul lor, te-ai înfiorat de adâncă lor expresie artistică, rămâi nedumerit că S. Tarasov, puternic intuționist al sufletului uman, ne-a dat (între 58 piese!) numai 3 portrete și 1 nud! Disproporție dictată, poate, de-o anumită efemeră economie (?)... Altminteri n'am pricepe-o și, mai ales, n'am admite-o! Și dobrogean oarecum e și cântărețul mării S. Tarasov. Să nu uităm că'n *marina* Nr.54, Tarasov e creatorul unui *vas-fantomă* român: pe creștetul unui uriaș talaz, năluca de-o clipă, țâșnește umbra unei bărci...

Dar Tarasov se arată multiplu. Nu pregetă a se cobori până la natura moartă. Și concurează cu poemele floristice ale firii, în *crisanteme* (Nr. 43), și'n *gălbinele* (Nr. 28).

Multilateral în genuri, măestrul care cinstește astăzi capitala Bucovinei, rămâne însă uimitor de unitar în expresia individualității sale, vădindu-se, pas de pas, acelaș gingaș colorist temperat, cu aceeași nostalgică chemare a solitudinilor și cu aceeași pulverizare a conturului precis..., — așa cum îl știam de totdeauna. Credincios sieși, S. Tarasov rămâne unic și mereu acelaș, suprema lui virtualitate fiind: *Sinceritatea*.

Leca Morariu

Cu toate scuzele cuvenite, rectificăm (cf. Nr. trecut!) că d-l Senator **Ilie Doboș-Boca** (Suceava) nu e printre restanțierii, ci dimpotrivă continuă a fi printre ctitorii noștri.

Admin. „Făt-frumos“

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
CERNĂUȚI, str. Munteniei 14

ABONAMENTUL (achitați numai anticipativ)

In Țară : 200 lei pe an

In Străinătate : 300 lei pe an

Colaboratorii plătesc numai 100 lei pe an

CUPRINSUL :

- I. E. Toroușiu Data morții lui Alex. I. Cuza
Artur Gorovei T. Ștefanelli (Amintiri)
Leca Morariu Sânziana și Pepelea
E. Valuca Cezar Petrescu, *Nirvana*
W. Steed (trad. de Dr. Aurel Morariu) Ultima lovitură a lui Hitler
I. E. Toroușiu Din ineditele lui Alecsandri
Dim. Bucevski Amintiri
A. V. Sânger Risipa (versuri)
Octavia Lupu-Morariu Cântec popular (folclor)
Leca Morariu De-ale noastre
Salsovia Amurg (versuri)
At. C. Bălăcescu La Ierusalim
I. E. Toroușiu Documente pentru procesul de creație la Alecsandri
Petru Iroaie Cântece populare istroromâne
Em. Haivas Scriitorul Kogălniceanu
Dr. Aurel Morariu, P. Iroaie
și T. Onciulencu Vitrina cărții
P. Iroaie, E. Ar. Zaharia
și Leca Morariu Multe și mărunte . . .
P. Iroaie și Leca Morariu . Cronică

BIBLIOGRAFIE

Sub egida

Universitatea Regele Carol II din Cernăuți
Seminarul român de literatură modernă și folclor
Director : LECA MORARIU :

1. Traian Cantemir, *Ciripiri Ciribire I*, (Texte istro-române cu 4 clișee), Cernăuți 1935.
2. Aurel A. Mureșianu, *Eminescu, Aurel Mureșianu și Serbarea dela Putna*, Cernăuți 1935.
3. Constantin Nastasi, *Alexandru Chibici-Revneanu, amicul lui Eminescu*, Cernăuți 1935.
4. Leca Morariu, „*Eminescu în italienește*“ ! Cernăuți 1935.
5. Ion Armean, *Pentru notarea ariilor populare* (cu 3 clișee), Cernăuți 1936.
6. Petru Iroaie, *Cântece populare istro-române*, Cernăuți 1936.
7. Em. Haivas, *Scriitorul Kogălniceanu*, Cernăuți 1936.
8. Leca Morariu, *T. Robeanu, Siret* 1936.

* * *

Victor Morariu, *Pedagogia lui Herder*, Cernăuți (1936).

(Dr. Aurel Morariu), *Congresul economic al Bucovinei*, Cernăuți 1936.

Cuvântarea d-lui deputat Dr. Aurel Morariu, raportorul legii pentru pregătirea profesională și exercitarea meseriilor, rostită în ședința Camerei din 30 Martie 1936, Cernăuți 1936.

Dr. George Mihuță, *Insoțirea orașenilor români din Suceava 1890 – 1933 (Istoric)*, Suceava 1935.

M. Ar. Dan, *Adakaleh* (cu 5 deseneuri de C. Liuba și 4 clișee), apărută unde ? 1936.

Victor Țaranu, *Leccióni de istorie literară I*, Piatra-Neamț 1936.

Dr. Emil Precup, *Anuarul liceului „Petru Maior“ ... pe ... 1934 – 1935*, Gherla (cu artic. d-lui Emil Precup, Octavian Goga, poetul pătimirii Ardealului).

G. Tutoveanu, *Logodna lui Vifor*, București 1935.

Ion Pillat, *Poeme într'un vers*, București 1936.

Valeriu Grecu, *Să facem un gimnăz ...*, București.

Vintilă Petrescu-Vrancea, *Cântece și lacrimi (versuri)*, București 1936.

Dan Simonescu, *Ioan Vodă Caragea și ... Goldoni*, București 1935.

Ion Ciocârlan, *Du-te dor ...* (roman), București, edit. „Bucovina“.

Benedetto Croce, *La Poesia*, Bari 1936.

Trabalza e Allodoli, *La grammatica degl' Italiani*, Quarta edizione, Firenze 1935.

Matteo Bartoli, *L'italianità del dalmatico del sardo e del ladino*, Roma 1936.

Claudio Isopescu, *Lo scrittore romeno Aron Densusianu e l'Italia*, Napoli 1936.

Kristian Sandfeld et Hedvig Olsen, *Syntaxe roumaine I, Emploi des mots à flexion*, Paris 1936.

Muzicale

Ciprian Porumbescu, *Cisla (scenă muzicală comică)*, edit. soc. „C. Porumbescu“, Suceava, prețul 25 lei.

Iosif Velceanu, *Seara pe la noi* (Cor mixt și Cor de bărbați.

TIPARUL „GLASUL BUCOVINEI“
CERNĂUȚI

19773

Prețul 60 lei